

YAVUZ SULTAN SELİM'İN TÜRKÇE ŞİİRLERİ*

M. Fatih KÖKSAL**

ÖZET

Farsça divan sahibi olan Yavuz Sultan Selim'in Türkçe şiir yazmadığı veya bunların bir veya birkaç beyitten ibaret olduğu eski kaynakların çoğunlukla ittifak ettikleri ve günümüzde de söylene gelen bir husustur. Bununla birlikte, bazı şair tezkirelerinde ve günümüzde hazırlanan kimi şiir antolojilerinde Yavuz'un az sayıda da olsa Türkçe şiirlerine yer verilir. Bu çalışmada öncelikle konuya ilişkin kaynakların ayrıntılı bir değerlendirmesi yapılmış, çalışmanın metoduna dair bilgi verilmiş, nihayet Yavuz Sultan Selim'e aidiyeti hususunda emin olduğumuz 23 ve büyük ihtimalle ona ait olduğunu düşündüğümüz 5 adet olmak üzere 28 adet Türkçe şiir, kaynakları gösterilmek ve tenkit ve tahkik edilmek suretiyle neşredilmiştir. Bunların arkasından da Yavuz Sultan Selim'e mi, aynı mahlası kullanan torunu II. Selim'e mi ait olduğunu tespit edemediğimiz 20 adet manzume metnine yer verilmiştir.

Hiç Türkçe şiir yazmadığı iddiaları bulunan Yavuz Sultan Selim'in biyografik kaynaklarda tespit edilen birkaç şiirinden çok fazla sayıda şiirinin tespit edilmiş olması, konunun siyasi veçhesinin de bulunması hasebiyle oldukça önemlidir.

Bu çalışmada, birinci el kaynaklar olan şiir mecmuaları ve cönkler kullanılmış; şiirlerin kaynaklarını göstermeyen, özellikle yakın dönemlerde şair padişahlara münaşiran hazırlanan çalışmalardaki manzumeler metin neşrinde kullanılmamıştır.

Anahtar Kelimeler

Yavuz Sultan Selim, Türkçe şiirler, şair padişahlar.

I. TARİHÇE: KONUYA DAİR KAYNAKLARIN DEĞERLENDİRİLMESİ

Osmanlı padişahlarının büyük çoğunluğu, özellikle de yükseliş devrinde saltanat sürmüş olanların hepsi şiirle uğraşmışlardır. Üstelik bu uğraş, yine hemen hepsinde bir heves olmaktan çok ileri bir tarzda zuhur etmiştir.

* Makalenin Geliş Tarihi: 30.08.2018/ Kabul Tarihi: 19.01.2019.

Daha önce aynı başlık altında *Türk Dünyasının Ulu Çınarı Mertol Tulum Kitabı*, Sivrihisar Belediyesi Yayını, İstanbul, 2017. s. 485-549'da yayımlanan bu yazı, Dergi yönetiminin talebi üzerine gönderilmiştir.

** Prof. Dr., Amasya Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü / mfkoksal@gmail.com

Sultan şairlerin çoğu divan sahibi olduğu gibi Muhibbî mahlasıyla şiirler yazan Kanunî Sultan Süleyman, üç bine yakın gazeliyle Türk edebiyatının en hacimli divanlarından birini ortaya koymuştur. Bu ciddi ve samimi sanat meşgalesi, onların şiire ve sanata olduğu gibi bu işin icracısı olan şairlere ve diğer sanatkârlara da ilgi duymalarını sağlamış, hâliyle bu temâyül Osmanlı coğrafyasını şiirin, edebiyatın ve sanatın en gümrah şekilde hayat bulduğu topraklar hâline getirmiştir.

Sultan şairlerin hepsi, devrinin medrese tahsili görmüş diğer şairleri gibi iyi derecede Arapça ve Farsça biliyor, bir kısmı bu dillerde şiir söylüyordu. Böyle olmakla birlikte sanat dili olarak çoğunlukla Türkçeyi benimsemişler, hissiyatlarını Türk diliyle terennüm etmeyi yeğlemişlerdi. Muhibbî gibi hem Farsça hem Türkçe divan oluşturan sultan şairlerimiz de vardır. Sadece *Farsça Dîvân*'ının varlığı bilinmesi hasebiyle bunun bir istisnası olarak gösterilen şair padişah Yavuz Sultan Selim'dir. Latîfi, onun Anadolu'da Farsça divan tertip eden ilk şair olduğunu şu sözlerle anlatıyor: “*Şu arâ-yı vilâyet-i Rûmdan andan gayrı kimesne Fârsî dîvân tedvîn itmedi ve şîr-i Türkîyi terk idüp ol tarza gitmedi.*”¹ (Canım 2000: 150). Öteden beri çeşitli çevrelerde onun bu tercihi tartışılmış, eleştirilmiştir. Ali Emîrî, bu tercihin devrin ve şartların icabı olarak hikmeten ve siyaseten ortaya çıkan bir mecburiyetten kaynaklandığını söyler. Ona göre, Şah İsmail, Anadolu toprakları üzerinde beslediği emeller doğrultusunda Türkçe şiirler söyleyerek dervişleri ve halifeleri aracılığıyla bunları Anadolu'ya yayıp taraftar toplarken Selim de Farsça şiirler yazmakla bir anlamda bu propagandaya onun silahıyla karşılık vermiştir. Ali Emîrî bu durumu birer beyit örneğiyle açarak “*Şimdi insaf edelim. Şâh-ı Acem İsmâil-i Safevî, Şâh Hüseyin-i Kerbelâ'nın baş açık abdâlyam / Kiblegâhumdur Muhammed secdegâhumdur Ali*” beyti gibi metin sözlerle Anadolu ve hattâ Rumeli dilâverânının gönüllerini celbe gayret etsin de Yavuz Sultân Selim-i ekber hazretleri *Ber-cân-ı hâricî zedeem pençe çün esed / Hûn-ı Hüseyin mîtalebem*

¹ Ali Emîrî, ya dikkat etmediği ya gördüğü tezkire nüshasında/nüşhalarında eksik kaydedildiği ya da bilmediğimiz başka bir sebepten, baştaki ibareleri görmeyerek Latîfi'nin Yavuz için bir yandan “Şîr-i Türkîyi terk idüp ol semte gitmedi” deyip bir yandan da aynı cümle içinde “merhûmun nâmına okunan eş'ârın ekseri avâmu'n-nâsın iftirası ve isnâdıdır” demesini “her satırı yekdiğerini nakz eden ibareler” olarak değerlendirir (1325: 94). Hâlbuki tezkire metninden de kolayca anlaşılacağı üzere Latîfi “Anadolu şairleri içinde ondan başka kimse Türkçeyi terk edip o tarza (Farsça yazma yoluna) gitmedi.” demektedir.

yâ 'Alî meded'² beyt-i âlîsi gibi Şâh İsmâil'in ciğergâhına âteş-i sîzân salacak kadar muhibbâne sözlerle mukâbele etmesin mi?" (Ali Emîrî 1325: 92 ve 1336a: 27-28) diye sorar.

Anadolu sahasının ilk şuarâ tezkiresi yazarı Sehî Bey, Yavuz'un şiirdeki kabiliyetini "Meşgale-i pâdişâhî sevdâsında olmayup mesâlih-i 'avâmm u havâşş ve umûr-ı memleket gavğâsına ihtîşâş göstermeyüp fâriğu'l-bâl u ferâgat üzerine hoş-hâl olup şafâ-yı hâtır ile şîre teveccüh-i küllî itseler Hüsrev-i Dihlevî'nün eş'ârî -ki bunca söz ile meşhûr-ı âfâk olmuştur- bunların eş'ârî önünde okınmağa istihkâk bulmak yoğ-ıdı."³ (Kut 1978: 104-105) cümleleriyle övdükten sonra onun Türkçe şiiri bulunmadığı hususunda kesin ifadeler kullanır: "Egerçi 'avâmu'n-nâs anlara Türkî eş'âr isnâd iderler. Ammâ anlar aşlâ Türkî eş'âr dimemişlerdür. Küllî eş'ârî anların Pârsîdür. Dîvânlarında bir Türkî sözleri yok."⁴ (Kut 1978: 105). Sehî'nin, Yavuz Selîm'in Türkçe şiir yazmadığına dair kanaatinin zaman içinde çok etkili olduğu anlaşılıyor. Öyle ki, bu kanaat bugün de çok yaygın olarak hükmünü sürdürmektedir.

Anadolu sahasının ikinci tezkire müellifi Lâtîfi, Yavuz'un az sayıda da olsa Türkçe şiirleri bulunduğunu kabul etmekle birlikte ona isnat edilen birçok şiirin aslında başka şairlere ait olduğunu savunur. Latîfi, üç dilde şiir söylemeye kadir olan Yavuz Selîm'in Türkçe şiirinin nadir olduğunu söyler (Latîfi 2000: 151).⁵

² "Hâricî'nin canı üzerine aslan gibi pençe vurmuşum. Hüseyin'in kanını(n intikamını) istiyorum, yardım et ey Ali!"

³ "Padişahlık sevdasında olmayıp halkın meselelerine ve memleket davasına özen göstermeyerek rahat ve kaygısız bir şekilde şiire kendilerini tam olarak verebilselerdi, bugün şöhreti bütün âlemi tutan Hüsrev-i Dihlevî'nin şiirlerinin onun şiirleri yanında okunması mümkün değildi."

⁴ "Halk ona Türkçe şiir isnat eder ama o asla Türkçe şiir yazmamıştır. Bütün şiirleri Farsçadır. *Dîvân*'ında Türkçe bir söz yoktur."

⁵ Latîfi, Sultan Selîm'in Türkçe şiirlerinin çok az olduğunu kabul etmekle birlikte eserinin Selîm maddesinde ona ait "nadir" dediği şiirlerden birini dahi zikretmez; sadece bir beyti "*Avâmu'n-nâs aña isnâd ider*" deyip -yine reddederek- kaydeder. Ayrıca tezkiresinin Sürûrî, Nihânî ve Neşrî maddelerinde, halkın Yavuz'a isnat ettiği şiirlerin aslında bu şairlere ait olduğunu söyler (Bu maddelere, ilgili şiirlerin açıklamalarında ayrıca değinilecektir.).

Âşık Çelebi, Selîm-i Evvel'in Türkçe şiir yazmakla uğraştıysa da daha ziyade Farsçaya meylettiğini söyleyerek Türkçe şiirlerinin halk arasında Farsça olanlar kadar şöhret bulmadığını belirtir: “*Egerçi Rûmî olduğu cihetden Türkî şiire tettebbu 'idiler ammâ ol fâris-i feres-i ma reke-i ferâset ü kiyâsetüñ Fârsiye meyleri ziyâde olduğu sebebden üslûb-ı Acem dañı tettebbu 'idiler. Bu sebebden Türkîden Fârsî şiirleri ekser ve halk içinde eşherdür.*”⁶ (Kılıç 2010: I/198).

Kınalı-zâde ise onun Türkçe şiiri bulunup bulunmadığına dair bir yorum yapmaz ancak verdiği şiir örneklerinin hepsi Farsçadır (bk. Kutluk 1989: 1/84-94).

Riyâzî, Selîm-i Evvel'in diğer bütün şiir örneklerini Farsça şiirlerden verirken “*Bu matla'ı Türkî de anlara nisbet olınur.*” kayd-ı ihtiyatıyla Latîfî'nin de eserine aldığı şu beyti kaydeder (Riyâzî, yz.: 7b):

*Ben yatam lâynık mı ol karşımda ayağın tura
Serv-i nâzum dîn ben öldükde namâzum kılmasun*

Yavuz'un şiirlerinin diline dair herhangi bir söz etmeyen Kâf-zâde Fâ'izî'nin eserine ondan aldığı tek beyit Riyâzî'nin de aktardığı yukarıdaki beyittir. Fâ'izî'nin, bu beyti tereddüt göstermeksizin “*Bu beyt anlaruñdur.*” (Fâ'izî, yz.: 59b) cümlesiyle sunması dikkat çekicidir.

Zehr-i Mâr-zâde Rızâ, Yavuz Sultan Selîm'in Farsça ve Türkçe şiirleri olduğunu söyler ve Yavuz'un biyografisine yer veren tezkire yazarlarında ve başka bir kaynakta görülmeyen şu beyti nakleder (Zavotçu 2009: 78):

*Hücûm-ı neşveden bî-tâb çeşmi
Anuñ-çün âşıkun da âb çeşmi*⁷

Son dönem tezkirelerinden *Kâfile-i Şu'arâ*'da Yavuz'un Türkçe şiir yazıp yazmadığı konusuna temas edilmez ancak yukarıdaki “*Ben yatam...*” diye başlayan beyit “*sâ'ir eş'ârından eşherdir.*” (Kutlar vd. 2012: 44) notuyla esere aktarılır.

⁶ “Anadolu'dan oldukları için Türkçe şiirle de ilgiletiler ama o zekâ ve yiğitlik meydanının süvarisinin Fars diline meyli fazla olduğundan Farsça şiirle de uğraştılar. Halk arasında Farsça şiirlerinin Türkçe olanlardan daha çok tanınmasının sebebi budur.”

⁷ Nâşirin kafiye ve redifleri izafetle (bî-tâb-ı çeşmi, âb-ı çeşmi) okuduğu bu beyit, tezkirenin matbu nüshasında yoktur (bk. es-Seyyid Rızâ 1316: 6).

Tuhfe-i Nâilî'de Yavuz Selîm'den biri Farsça, biri Türkçe iki beyit örneği verilir. Ancak ona izafe edilen;

*Kesmege uşşâk ile da vâ-yı aşkı hatt-ı yâr
Hüccet izhâr eyledi gerçi velâkin hakkı var*⁸

beyti (Tuman 2001: 1/448) tezkirelerde II. Selîm'in şiiirlerine örnek gösterildiği gibi *Dîvânçe*'sinde de (Kesik 2012: 68) mevcuttur.

Tezkire müellifleri dışında tarih yazarlarının da konuyla ilgili kayda değer bilgiler verdiklerini hatta meseleyi vuzuha kavuşturacak notlar aktardıklarını görüyoruz.

Yavuz'un hususi kâtibi Celâl-zâde Mustafa (ö. 1567), Selîm'in Türkçe şiiirleri meselesine ilk değinen isimlerdendir. Padişahın sır kâtibi olacak kadar yakınında olması hasebiyle Celâl-zâde Mustafa'nın yazdıkları önem ve değeri tartışma götürmeyecek değerdendir. *Selîm-nâme*'sinde Yavuz Sultan Selîm'in edebî kişiliği hakkında bilgi verirken "*Fârisî ve Türkî ve Tatarî eş âr-ı bülemleri meşhûr [u] âbdâr u selîs ve ğazeliyyât-ı sihr-simâtları eţrâf-ı âlem ve eşrâf-ı benî Âdem içinde mez-kûrdur.*" (Uğur - Çuhadar 1997: 65) demesi çok önemlidir ve esasen Sehî ile ortaya çıkıp Latîfî ile yayılan Yavuz'un Türkçe şiiiri bulunmadığı şayiasını aynelyakîn nakzeder mahiyettedir.

Onun Türkçe şiiirlerinin bulunduğunu söyleyen bir başka tarihçi de *Tâcü't-tevârih* müellifi Hoca Sa'deddîn Efendi'dir (ö. 1599). Yavuz dönemine yetişememesine rağmen "Yavuz Sultan Selîm'in çok sevdiği nedimi Hasan Can'ın oğlu" (Turan 1998: 18/198) olması hasebiyle Hoca Sa'deddîn Efendi'nin söyledikleri de göz ardı edilemez. O da Yavuz Sultan Selîm'in edebî yönüne değinirken "*Vech ü vecîhi şabîh ve lisân-ı nâzımu'l-hasâm faşîh fehmi selîmi büleml ve tab-ı müstakîmi bî-mânend idi.*"⁹ dedikten sonra şu beyitleri söyler (1280: 398):

*Türkî vü Fârisî vü Tatarî
Nazm iderdi nefîs eş âri*

*Ehl-i irfân ile muşâhabete
Mâ il idi dil-i pür-envârî*

⁸ Tuman "hekki var" şeklinde imlâ etmiştir.

⁹ "Yüzü güzel, şiiir dili pek güzel ve açık, anlayışı yüksek ve benzersiz yaradılışlı idi."

*Keşer-i nazmı cāmî tâze ider
Ayn-ı tabından olah cārî*

Hoca Sa’deddîn Efendi’nin, eserinde özellikle Yavuz’un kişiliğiyle ilgili hususlarda sık sık “*merhûm vâlid eydür*” şeklinde babasından aktarma bilgileri kaydettiği için Türkçe, Farsça ve Tatarca yani Çağatay Türkçesiyle şiirler yazdığını onun da söylemesi, meselenin teyidi adına kuşkusuz ki çok önemlidir.

Gelibolulu müverrih Âlî (ö. 1600), vefatına yakın bir dönemde tamamladığı *Künhü’l-ahbâr*’ında, Sultan Selim’in “yanıkara” denilen illete tutulmasından sonra “*bolay ki ilâc-pezîr ola*” diyerek 40 gün Karşıdınan’da ikamet ettiğini, başta reisülhükemâ Ahî Çelebi olmak üzere bütün tabiplerin onu iyileştirmek için büyük gayretler sarfettiklerini ancak ilaçların çare etmediğini anlattıktan sonra Yavuz’un şu beyti o ızdırıp içinde şifahen söylediğini kaydeder:

*Baňa dermân ide şanurdum Ahî
Oñulursa hekim imiş o dañi*

Âlî, bu beytin hikâyesini yazdıktan sonra bazılarının bu beytin ona ait tek Türkçe şiir olduğunu rivayet ederlerken bazılarının da;

*Cihānuñ gerçi nüş itdüm yedi tāsdan geçen zehrin
Velî ol zehr-i kâtilden beter gördüm nöker kañrın*

beytini de Çaldıran’da yeniçeriler için söylediği bir başka Türkçe matlaı olduğunun söylendiğini kaydeder (Uğur vd. 1997: 1/2: 1189-90; ayrıca bk. ilgili şiirin notları).

Solak-zâde Târîhi’nde de aynı hikâye paylaşılır. 17. yüzyıl tarihçilerinden Solak-zâde Hemdemî (ö. 1657), Yavuz’un yanıkara illeti için, Hekîm Ahî Çelebi’ye hitaben söylediği Âlî’de de geçen beyti aktardıktan sonra “*Müddet-i ömrlerinde Türkî söz söylemediğine müverrihler girçek imişlerdür. Ammâ ba zîlar kañlince ‘Cihānuñ gerçi nüş itdüm yedi tāsdan geçen zehrin / Velî ol zehr-i kâtilden beter buldum meger kañrın’ beyti anlardan şadır olmışdur. Böyle oldığına şübhe yokdur...*” (Solak-zâde 1297: 420) diyerek Âlî’nin de anlattığı Çaldıran’daki hadiseyi nakleder.

Eserlerinde Yavuz'un Türkçe şiiri olup olmadığı meselesine doğrudan veya dolaylı değinen başka isimler de vardır. Bunlardan biri de Ziya Paşa'dır, *Harâbât* mukaddimesinde aşağıdaki beytinde "şiirlerinin çoğu Farsçadır" derken dolaylı olarak Türkçe şiirlerinin mevcudiyetini de kabul etmektedir (1291: 2):

Ekser sözü Fârsîdir anî

Makbûl ü müsellemi cihânî

Yok Rûm aranur ise ser-â-ser

Ol şîvede Fârsî dimiş er

Kâmûsu'l-a'lâm müellifi, "Eş'âr-ı Türkiyye ve Fârsiyyesinden şu iki beyti âlem-i edebiyâtta dahi pâdişâh olduğuna ve hakîkaten pâdişâhâne sözler söylediğine delîldir." diyerek "Merdüm-i dîdeme bilmem ne füsûn itdi felek" mısraıyla başlayan nazımının ilk beytini eserine aktarır (Şemseddîn Sâmî 1311: 2616). Bursalı Mehmed Tâhir de, Yavuz'un "elsine-i selâseden bâ-husûs Fârsî eş'ârı" bulunduğunu söyler ve "eş'âr-ı Türkiyyelerinden" takdimiyle aynı şiirin iki beytini de nakleder (1333: 2/406).

Yavuz'un sadece Farsça değil, Türk diliyle de şiirler kaleme aldığı tezinin en katı ve kararlı savunucusu olarak Ali Emîrî Efendi'yi görüyoruz. Bütün Osmanlı padişahlarına olan derin sevgi ve saygısıyla tanıdığımız Ali Emîrî, hemen bütün padişahların şiirlerini tanzir etmiş, onlara tahmisler, tesdisler yazmış ve bunları da başta *Osmanlı Tarih ve Edebiyât Mecmuası* olmak üzere muhtelif dergilerde neşretmiştir. Hatta padişahların şiirlerine yaptığı tahmis, tesdis ve diğer eklemeli şiirlerini 1330 (1915) yılında neşrettiği *Cevâhirü'l-mülûk* adlı kitabında toplamıştır.¹⁰ Bu husustaki görüşlerini

¹⁰ Ali Emîrî'nin bu eserinin, 1319 (1903) yılında neşredilmiş bir "Mukaddime"si vardır. Ali Emîrî'nin başlangıçtaki niyeti bütün Osmanlı padişahlarının şiirlerine birer tahmis yazmaktır. Yazar, mukaddimesinin bir yerinde, bu işe niyetlendiğinde herkes gibi kendisinin de Osmanlı padişahlarının 50-60, nihayet 100 parça civarında şiiri bulunduğu düşüncesinde olduğunu, ancak işe girişince her birinin yüzlerce hatta bazılarının binlerce şiiri bulunduğunu gördüğünü söyler ve şimdiye kadar bu türden bir eser yazılmadığı için ortaya çıkabilecek kusurlarının hoş görülmesi temennisinde bulunur. Bahsettiği tahmisâtın sadece bir kısmını neşretme imkânını bu "mukaddime"den 12 yıl sonra, 1330 yılında bulabilmesi, galiba araştırmalarının ne kadar zorlu ve derin olduğunu da göstermektedir. Bu itibarla, onun çalışmalarının sadece Selim'in değil bütün şair padişahların şiirleriyle ilgili en önemli kaynaklardan biri olduğunu söyleyebiliriz.

ise yukarıda değindiğimiz iki makalesinde açıklamıştır. Emîrî söz konusu makalelerinin ikincisinde, Fuat Köprülü'nün (Köprülüzade Mehmed Fuad) ders kitabı olarak hazırladığı *Yeni Târîh-i Edebiyyât-ı Osmâniyye*'de şair padişahlardan bahsederken Yavuz'a yer vermemesi ve *Türk Yurdu* mecmuasındaki bir yazısında Yavuz Sultan Selîm'in *Farsça Dîvân* oluşturması ve şiirlerini Fars diliyle yazmasını tenkiden "Fethettiği İran'ın ma'nen esiri oldu." demesi üzerinde uzunca durur. Burada Yavuz'un Türkçe bir gazelinden başka Çağatayca bir müfred, yine Çağatayca bir gazelini neşreder. Ayrıca *Atâ Tarihi*'ndeki Türkçe manzumelerinin çoğunu nakleder. Ali Emîrî Efendi'nin bu bahsin sonunda Köprülü'ye hitaben "*Sultân-ı müşârun üleyh hazretlerinin mecmualarımızda böyle ne kadar güzel gazelleri, kıt'aları ve beyitleri vardır. Bunların hiç birisini olsun görmedin mi?*" (1336a: 33) demesini Yavuz'un Türkçe şiirleri bulunup bulunmadığı tartışmalarında kayda değer bir not olarak tespit etmek gerekir. Yavuz'un Türkçe şiirlerinin mevcudiyetini pek çok örnekle ortaya çıkaran Ali Emîrî, onun kaybolmuş bir Türkçe *Dîvân*'ı bulunduğu dair bir rivayeti de anlatır (1325: 94).¹¹

Yavuz Sultan Selîm'in Farsça Dîvân'ını Türkçeye çeviren Ali Nihad Tarlan eserinin önsözünde "... gönlünü avutmak için de Türkçe, Farsça şiirler okur ve yazardı", "*Türkçe şiirlerini ve mümkün olduğunca sade bir dille Türkçeye çevirdiğimiz Farsça divanını okuyacak olanlar...*" (Tarlan 1946: 3-4) demek suretiyle Türkçe şiirlerinin mevcudiyetine işaret etmiş olmaktadır. Ancak Tarlan burada herhangi bir Türkçe şiirini zikretmez.

Eski kaynaklar arasında Yavuz Sultan Selîm'in şiirlerine en çok yer verilen eser Tayyâr-zâde Atâ'nın *Târîh-i Enderûn*'udur. 1291 (1874/75) yılında tamamlanıp aynı yılda basılan (Arslan 2010: 1/37) eserde Yavuz'un Farsça şiirlerinden onlarca örnekle beraber (Arslan 2010: 4/29-74) Arapça bir kıt'ası, Türkçe şiirlerine örnek olarak bir gazel, "Na't-i Şerîf-i Nebevî" başlıklı gazel tarzında kafiyelenmiş üç beyitlik bir manzume, bir kıt'a ve iki müfredine yer

Bununla birlikte, zikrettiğimiz gibi Osmanlı sultanlarına olan aşırı muhabbetinin yer yer subjektif tespitlerde bulunmasına yol açabileceği ihtimalini de göz ardı etmemek gerekir.

¹¹ www.yazmalar.gov.tr adresindeki elektronik katalogta Mısır Millî Kütüphanesi yazmaları arasında Türkçe *Yavuz Sultan Selîm Dîvânı* görünmektedir. Ancak katalogda belirtilen numarada kayıtlı yazmanın Yavuz'un *Farsça Dîvân*'ının bir nüshası olduğunu tespit ettik.

verilmiştir. Atâ'nın öteden beri tartışılmalan Yavuz'un Türkçe şiirleri bulunup bulunmadığı meselesine hiç değinmediğine bakılırsa bu şiirlerin ona aidiyeti konusunda herhangi bir tereddüdü olmadığı söylenebilir.

Yavuz'un Türkçe şiirlerine dair görüşleri, daha yakın dönemlere doğru şöyle tespit ediyoruz:

Ali Nureddin, Atâ'dan yaklaşık yirmi sene sonra yayımladığı (1893) ve galiba "padişah şairler antolojisi" diyebileceğimiz türden kitapların basılı ilk örneği olan *Kelâmu'l-mülûk Mülûku'l-keâm* adlı eserinde Yavuz'un Türkçe şiirlerine (1311: 29-30) yer verir. 56 sayfalık kitapçıktaki bu şiirler, Atâ'nın neşrettiği -Arapça kıt'a, Farsça bir nazımla birlikte- Türkçe üç beyitlik na't, bir kıt'a ve bir müfreden ibarettir.

Ali Emîrî, yukarıda da değindiğimiz gibi *Cevâhiri'l-mülûk*'un mukaddimesinden (1319/1903) sonra, uzun yılların birikimi olan asıl eserini neşreder. Bu eserinde bütün şair padişahların çeşitli şiirlerine tahmis vb. nazım şekilleriyle eklemeler yapan Ali Emîrî, diğer sultan şairlerle birlikte Yavuz'un da her birini tahmis, tesdis veya tetsî' ettiği bir murabba, beş gazel, üç beyitlik nakıs gazel tarzında bir naat, biri "Tevhîd-i Bârî" başlıklı üç kıt'a ve üç beyit olmak üzere toplam 13 Türkçe manzumesine yer verir. Emîrî'nin, eserine aldığı şiirlerin yerlerini bildirmediği bu kitabı, padişah şairlerin şiirlerine dair sonradan yapılan bazı çalışmaların da "kaynak gösterilmeyen" temel kaynağı olacaktır.

Yine Ali Emîrî, önce kendi çıkardığı *Âmid-i Sevdâ* mecmuasında yayımladığı "Sultan Selîm Han-ı Evvel Hazretleri" başlıklı (1325: 88-97) ve yine kendisinin çıkardığı *Tarih ve Edebiyat Mecmuası*'nda yer alan "Türk Edebiyatının İran Edebiyatına Tesiri" başlıklı makalesinde (1336a: 22-37) Yavuz Selîm'in Türkçe şiiri bulunmadığı iddialarını cevaplandırırken onun bazı Türkçe şiirlerine de yer vermiştir.

Günümüze doğru gelindiğinde Yavuz Sultan Selîm'in veya ona isnat edilen / edildiği iddia edilen şiirlerin özellikle şair padişahlara ilişkin antolojik kitaplarda yer bulduğunu görüyoruz.¹²

Saffet Sıdkı Bilmen, *Şâir Osmanlı Padişahları, Edebî Tetkik* adlı kitabının Yavuz Sultan Selîm'e ayırdığı kısmında şairden "Tatarca, Farsça ve Türkçe

¹² Bu antolojik mahiyetteki eserlerde yer alan Yavuz Selîm'in şiirleri veya ona isnat edilen şiirlerin ortak bir tarafı şiirlerin kaynaklarının gösterilmemesidir.

ba'zı kıt'a ve beyitler nakl" eder. Bunlardan bir kıt'a ve bir mısra şairin gazellerinin parçalarıdır. Yine "felek" redifli nazmın başına yazılan mısra bu şiire ait değildir. Her padişapta türlü ifadelerle tekrarlandığı belirtilen beytin¹³ Yavuz'a aidiyeti ise şüphelidir (1942: 13-16). Söz konusu bu manzumelerin imlası bozuktur. Bunları nereden aldığını yazmayan Bilmen, kitabının kaynakları konusunda önsözde genel bilgi verir. Belirttiğine göre elindeki birkaç eser eksik ve bunların çoğu da hatalıdır. Şair tezkirelerindeki malumat da sınırlı ve tekrardan ibarettir. Bu nedenle eserini mevcut padişah divanlarından tetkiki mümkün olanları inceleyerek yazmıştır. Bazı kaynaklardan yararlanması da mümkün olamamıştır. İstanbul'daki birkaç kütüphanede çalışan yazar, en fazla yararlandığı kütüphanenin kurucusu olması dolayısıyla da Emirî Efendi merhumu hürmetle anar (1942: 3-4).

Reşat Ekrem Koçu'nun *Tarih Dünyası* dergisinin özel sayısı şeklinde çıkan *Âşık Şair ve Padişahlar* adlı eserinde Yavuz Sultan Selim'in eksik aktarmış bir gazeli, bir kıt'ası ve iki beytine yer verilir (1950: 11-12). Koçu, şiirlerin kaynaklarını göstermez.

Hilmi Yücebaş da *Şair Padişahlar* adlı kitabına (1960) Yavuz Sultan Selim'in bazı Türkçe şiirlerini alır. Yücebaş, kitabının önsözünde kaynakları arasında İstanbul kütüphanelerinde ve kendisinde bulunan padişah divanları, şuara tezkereleri ve Osmanlı tarihlerini sayar. Eserde, muhtemelen *Cevâhirü'l-mülûk*'tan nakledilen bir murabba, bir kıt'a, eksik bir gazel ve beş beyit vardır (Yücebaş 1960: 62-64).¹⁴

Enver Behnan Şapolyo, *Osmanlı Sultanları Tarihi* adını verdiği kitabının Yavuz Sultan Selim'e ayırdığı kısmında onun bazı Türkçe şiirlerine de yer verir (1961: 136-139). Ancak vezinsiz, kafiyesiz, yanlış imlalarla malul bu parçaların çoğu, hangi nazım şekline ait olduğu bile anlaşılamayacak vaziyettedir.

Rüştü Şardağ, *Şair Sultanlar* adlı eserinde Yavuz Sultan Selim'e atfen bir murabba, bir tahmis, beş gazel, bir kıt'a ve nazım şekli belli olmayan dört mısralık bir metin yayımlar (1982: 118-128). Yavuz Selim'le ilgili bölümün baş kısmında geçen "... şiir derlemelerinde rastladığımız..." ibaresi dışında bir

¹³ "Muhabbet şahının bir bendei fermâniyuz canâ / Gedâyı güyu aşkız âlemin Sultanıyız cânâ..." (Bilmen, 1942: 15).

¹⁴ Yücebaş'ın kitabında Yavuz'a ait olarak gösterilen beyitlerden ikisi II. Selim'indir.

kaynak gösterilmeyen kitapta Mahremî'nin Selîm'in gazelini tahmisi, "Mahremî'nin Bir Şiirini Tahmis" başlığı altında Selîm'e ait bir şiir gibi takdim edilmiştir.

Mustafa İsen ve Ali Fuat Bilkan'ın hazırladığı *Sultan Şairler* isimli eserde de Yavuz'dan Türkçe şiir örnekleri bulunmaktadır (İsen - Bilkan, 1997: 117-121). Burada da, Kaynakça'daki genel kaynaklar dışında tek tek kaynakları gösterilmeyen ve yukarıda bahsettiğimiz kitaplarda da yer alan şiirler (bir murabba, bir gazel, bir kıt'a ve iki beyit) bulunmaktadır.

2001 yılında Coşkun Ak tarafından yayımlanan *Şair Padişahlar*'da da hiçbir kaynak belirtmeksizin bir murabba, iki gazel, bir nazm, dört matla' ve bir müfrede yer verilir (2001: 155-157). Bunlar yine Tayyâr-zâde Atâ'dan bu yana tekraralanagelen şiirlerdir.

Sadettin Kaplan, Sultanların Şiirleri Şiirin Sultanları adıyla yayımladığı kitapta "Şiirlerinin tamamını Arapça veya Farsça yazdığı söylene de ona mal edilen ve aksi de bilimsel olarak belirtilmeyen bazı Türkçe şiirleri söz konusudur. Türkçe şiirler için ne onundur ne de onun değildir demek oldukça zordur." şeklinde bir izah yaparsa da (Kaplan 2005: 48) kitabına aldığı Türkçe şiirlerde olduğu gibi bu kanaatinin neye göre oluştuğunun kaynağı da belli değildir. Kaplan da aynı şiirlerden bir gazel ve bir kıt'aya yer verir.

Konuyla ilgili yayımlanan son kitap olan *Sultanların Şiirleri Şiirlerin Sultanları*'nda (İsen vd. 2012: 87-88) da İsen ve Bilkan'ın yukarıda zikredilen ilk çalışmasındaki şiirler aynen yer almaktadır.

Yavuz Sultan Selîm'in Türkçe şiirlerine dair bugüne kadar yapılan en geniş araştırma, M. Hüsrev Subaşı tarafından 1982 yılında tamamlanan "öğretim üyeliği tezi"dir.¹⁵ Buraya kadar mevzu üzerine dünden bugüne yazılıp çizilenlere temas ettikten sonra, Subaşı'nın çalışmasını bir tür girizgâh olmak üzere tanıtacak ve konuya dair kendi tespitlerimize geçeceğiz.

Bu çalışmada yazar, Yavuz'un hayatı, eserleri ve edebî kişiliğine dair bir incelemeden sonra asıl konumuz olan metinler bölümünü "Yavuz Sultan Selîm'in Türkçe Şiirleri" ve "Yavuz Sultan Selîm'in Türkçe Şiirlerine Yapılan Nazireler" olmak üzere iki bölüme ayırır. Mevzumuz dâhilinde olmadığı

¹⁵ Kütüphanelerde ve ellerde bulunmayan mezkûr teze ulaşabildiğimizde makalemiz bitme aşamasında idi. Tezi temin ederek bize ulaştırma zahmetine katlanan değerli meslektaşım Prof. Dr. Sebahat Deniz'e teşekkürü borç bilirim.

için değinmeyeceğimiz ikinci bölümde yazar, bu başlık altında, nazirelerin yanı sıra, diğer şairlerin Selîm'in şiirlerine yaptıkları tahmis, tesdis vb. eklemeli nazım şekillerini de toplamıştır.

Emek mahsulü ve ciddi bir çalışma örneği ortaya koyan Subaşı, İstanbul kütüphanelerini tarayarak hazırladığı çalışmasında Yavuz Sultan Selîm'in Türkçe şiirlerini kaydettikten sonra "Yavuz'a âit olması şüpheli görünen şiirler"i bunların ardına eklemiştir. Yazarın temel kaynaklarını, yazma şiir mecmuaları ile Ali Emîrî Efendi'nin başta *Cevâhirü'l-mülûk*'u olmak üzere türlü makaleleri ve şiirleri oluşturmaktadır. Yazar, Yavuz Sultan Selîm'e ait olduğunu düşündüğü şiirleri klasik divan tertibinde sıralamış ve hatta yer yer çalışmasını "Yavuz Sultan Selîm'in dîvânçesi" şeklinde nitelemiştir. Subaşı'nın Yavuz'a ait olduğundan emin olduğu şiirler, -eserdeki sırasıyla- "Tevhîd-i Bârî" başlıklı iki beyitlik bir kıt'a, "Münâcât" başlıklı bir beyit (matla), "Na't-i Şerîf-i Nebevî" başlıklı gazel tarzında kafiyeleşmiş üç beyit (gazel-i nâkıs), beş bentlik bir murabba, kafiye harflerine göre dizilmiş biri altı diğerleri beşer beyitlik yedi gazel, ikişer beyitlik iki kıt'a (biri nazm), "Müfredler" başlığı altında verilmiş (beşi matla, dördü müfred) dokuz beyitten oluşmaktadır. Bu şiirler, 1 murabba, biri nâkıs olmak üzere 8 gazel, 2 kıt'a, 1 nazm, 6 matla' ve 4 müfred; toplamda 21 adet ve 85 beyit tutarındadır.

Subaşı'nın Yavuz'a ait şiirler arasına aldıklarından "*Dilberâ yüzüñ gören bülbül gül-i terden geçer*" mısraıyla başlayan gazel II. Selîm'e ait olup şairin *Dîvânçe*'sinde de mevcuttur. "*Leylâ gibi çemende konup gül otağ-ile*" mısraıyla başlayan mahlassız gazelin, kaynak olarak gösterilen mecmuada Yavuz'a değil, Selîm mahlaslı birine dahi aidiyetine dair bir işaret yoktur. Yine bu gazellerden, gerekçelerini mezkûr şiirlerin açıklamalarında belirttiğimiz "*Lâleler çıkdı kızıl tâc-ile şâhiler gibi*" mısraıyla başlayanı biz "Yavuz'a Aidiyeti Kuvvetle Muhtemel Şiirler"; "*Tâ mu anber kâkülün hürşide şalmışdur kemend*" mısraıyla başlayanı ise "Yavuz'a Aidiyeti Şüpheli Şiirler" arasında değerlendirdik. Müstakil beyitlerden iki Selîm'den hangisine ait olduğu belli olmayan "*Biz bülbül-i muhrik-dem-i gülzâr-ı firâkuz / Âteş kesilür geçse şabâ gülşenimüzden*" müfredini biz kuvvetli ihtimalle Yavuz'a ait olanlar, yine II. Selîm'in *Dîvânçe*'sinde de yer alan "*Kendümi add itmezem bir dâne-i erzen gibi / Şavurur bād-ı ecel bu ömrümi hürmen gibi*" matlainı ise "şüpheliler" arasında değerlendirdik. Adı geçen tezde Yavuz'a aidiyeti şüpheli görülen şiirlerden

“*Sevdiğim bir serv-kāmet dilber-i ra nā geçer*” mısraıyla başlayan gazel de II. Selīm’indir ve *Dîvânçe*’sinde mevcuttur.¹⁶

II. METOT: YAVUZ’UN TÜRKÇE ŞİİRLERİNİN TESPİTİ VE NEŞRİ

Bu makalenin nüvesini, doktora tezimiz olan *Mecma’u’n-nezâ’ir*’de yer alan ve Yavuz Selīm’e aidiyetinde kuşku bulunmayan (bk. ilgili şiirin açıklamaları) beş bendlik murabba’ oluşturmuştur. Bu murabbadan hareketle bir yazı yazmaya karar verince¹⁷ şiirleri toplarken şiir mecmualarından hareket ettik. Doğru usulün bu olduğuna inanarak, eski-yeni bütün basılı kaynaklara müracaatımız, yazmalarla işimiz bittikten sonra oldu. Öncelikle yazma eser kütüphanelerinin kataloglarında Sultan Selīm ve Selīmî adına kayıtlı şiirleri tespit ettik. *Tuhfe-i Nâîli*’ye göre edebiyatımızda Yavuz Selīm ve II. Selīm dışında da bu mahlası kullanan bir de Mevlevî Süleyman denilen bir şair vardır (bk. Tuman 2001: 1/451). Sadece *Mecelletü’n-nisâb*’da adı geçen bu şairin kim olduğuna dair hiçbir bilgi yoktur. Bir de Şehzade Mustafa’nın katli için bir mersiyesi bulunan Selīmî’den söz edilmektedir (Durmuş 2015). Şair tezkireleri ve diğer biyografik kaynaklarda anılmayan ve kim olduklarına

¹⁶ Bu çalışmayı bu kadar ayrıntılı tanıtmamızın sebebi, ifade ettiğimiz gibi konu üzerine yapılan en kapsamlı ve en ciddi araştırma olmasıdır. Buradaki metinler üzerinde yaptığımız yorum ve değerlendirmeler Sayın Subaşı’nın eserinin değerini azaltmaz. Tekraren vurgulamak gerekir ki hassaten, yazmalara ve yazma kataloglarına elektronik erişim imkânların olmaması bir yana, bilgisayarın bile henüz kullanılmadığı bir zamanda yapılan bu değerli tez çalışması, her türlü takdirin üzerindedir. Burada bizim yaptığımız şey, mezkûr çalışmadaki bazı şiirleri neden makalemize almadığımızın izahından ibarettir.

¹⁷ Bu makalenin çok iptidai, belki başlangıç bile denemeyecek, uzun yıllardır da bilgisayarımızda öylece bekleyen hâlini, konuya dair elimde malzeme olup olmadığını soran sayın Prof. Dr. Ahmet Atilla Şentürk’e gönderdiğimde bunu neden yayımlamadığımı sordu. Çok önceleri deneme mahiyetinde bir şeyler karalayıp öylece bıraktığım bir müsvette olduğunu söyleyince bunun mutlaka tamamlanması gereken önemli bir konu olduğunu ifade ederek beni teşvik eden, bir anlamda da bu yazının vücut bulmasına vesile olan Sayın Şentürk’e teşekkür ediyorum. Ayrıca mesailerinden ayırarak çeşitli kütüphanelerdeki yazmaların fotoğraflarını temin edip bana ulaştırma inceliğini gösteren değerli meslektaşlarım Doç. Dr. Murat Ali Karavelioğlu, Doç. Dr. Semra Tunç, Doç. Dr. Özer Şenödeyici, Yrd. Doç. Dr. M. Onur Hasdedeoglu, Yrd. Doç. Dr. Bünyamin Ayçiçeği, Dr. Kamil Ali Gıynaş, Ar. Gör. Nesibe Kablander, Okt. Necmettin Akay ve Uzm. İsmet İpek’e de teşekkürü borç bilirim.

dair bu küçük bilgi kıvrıntıları dışında malumat bulunmayan bu şairlerin mecmualarda şiirlerinin bulunması çok zayıf ihtimaldir. Bu itibarla -eğer biyografik kaynaklara geçmemiş başka meçhul maslastaşları yoksa- şiir mecmualarındaki Selimî mahlaslı şiirlerin iki şair sultandan birine ait olması gerektiğini düşünüyoruz. Bununla birlikte, şiir başlıklarında padişah olduğuna dair bilgi bulunmayan Selimî mahlaslı şiirler tarafımızdan dikkatle incelendi ve bunlardan bazıları belli gerekçelerle çalışmamıza dâhil edildi. Esasen mecmua derleyicilerinin büyük çoğunluğu, Selimîlerin padişahlıklarını şiir başlıklarında vurgulamışlarsa da bunu yapmayanların da mevcut olduğunu görüyoruz.

Tespit ettiğimiz Sultan Selim başlıklı şiirlerin de Yavuz'a, yine Yavuz gibi Selimî mahlasını kullanan Sarı Selim lakabıyla maruf II. Selim'e ve İlhamî mahlasıyla şiir yazan divan sahibi III. Selim'e ait olma ihtimali söz konusuydu. Başlığında "Selim-i Sâni" yazanlar yahut Yavuz için doğrudan "Yavuz Selim", "Selim-i Evvel", "Fâtih-i Mısır", "Selim-i Sâbık" vb. belirleyici sıfat bulunanları ayırmak zor olmadı. Gazeller ve mahlas kullanılan diğer nazım şekillerinde İlhamî'nin gazelleri de kolaylıkla ayrıldı. Mahlassız kıt'a, nazm, matla' ve müfredlerde Kâşif Yılmaz tarafından neşredilen *III. Selim Divânı* (2001) ile karşılaştırma yapıldı ve bu nazım şekillerinde yazılmış manzumelerde de İlhamî'ninkiler bu suretle ayıklandı. II. Selim'in şiirleri de Beyhan Kesik'in yayınıyla (2012) mukayese edildi. Bu araştırmalarımız esnasında Kesik'in yayınına esas olan Millet Kütüphanesi Ali Emîrî Arabî 4341 numaradaki divançe nüshasının¹⁸ Selim-i Sâni'nin bütün şiirlerini kapsamaktan uzak, oldukça eksik bir nüsha olduğu, şaire ait burada bulunmayan çok sayıda manzumenin tespitiyle ortaya çıkmış oldu.

En çok tereddüt ettiğimiz ve zorlandığımız mesele, "Sultân Selim" başlıklı olup *II. Selim Divânçesi*'nde bulunmayan şiirlerin hangi Selim'e ait olduğunun belirlenmesi oldu. Bu konuda da şöyle bir yol seçtik: Yavuz Sultan Selim'e ait olduğuna dair tereddütümüz olmayan şiirler ile az veya çok, Yavuz'a ait olma ihtimali bulunan bütün şiirler, "Yavuz Sultan Selim'e Ait Olan Şiirler", "Yavuz Sultan Selim'e Aidiyeti Kuvvetle Muhtemel Olan Şiirler" ve "Yavuz Sultan Selim'e Aidiyeti Şüpheli Olan Şiirler" olmak üzere

¹⁸ Adı geçen yerde, şairin bir kısmı müstakil beyitler hâlinde olan 30 civarında şiiri, bir mecmuanın sonunda divan tertibinde bir araya getirilmiştir. Bu itibarla divançe tesmiye edilmesine bir mahzur yoksa da aslında nüshanın herhangi bir yerinde "divan" veya "divançe" ibaresi geçmemektedir.

üç bölüğe ayrıldı. Matla ve müfredler de dâhil olmak üzere, her bir şiirle ilgili neden o bölüğe alındığına dair gerekli açıklamalar, -hem onları metne dair diğer dipnotlardan ayırmak hem de şiirlerin kolaylıkla okunabilmesi için-Roma rakamlarıyla düşülen **sonnotlarda** yapıldı. “Şüpheli” şiirlerin çoğunluğunu, aynı mahlası kullanan iki sultan şairin hangisine ait olduğunu tespit imkânından mahrum olduğumuz manzumeler oluşturmaktadır. Bunlar, başlık, muhteva, şiirin yer aldığı mecmuanın durumu vb. ölçütlere vurulduğunda da bir sonuca ulaşamadığımız, Yavuz’a ait olabileceği gibi II. Selim’e de aidiyeti mümkün ve muhtemel olan şiirlerdir. Bu grup içinde, ilgili açıklamalarda da zikredildiği üzere başka şairlerle karıştırılan veya asıl sahibinin kim olduğuna dair işaret bulunmadığı için emin olunamayan şiirler de mevcuttur.

Her bir bölükteki şiirler kendi arasında divan tertibine göre dizildi. Yine her şiire biri o bölükte ilgili nazım şeklinin kaçıcı sırasında olduğu, diğeri genel sırasını gösteren iki numara verildi. Meselâ ilk bölükteki üç murabba için ilki murabbalar arasındaki sırasını, ayraç içindeki ikinci numara ise bütün şiirler içindeki sırasını göstermek üzere 1 (1), 2 (2), 3 (3) numaraları verildi. Bunlardan hemen sonra gelen ilk gazele ise gazellerin ilki ama genel sıralamanın dördüncü şiiri olduğunu gösteren 1 (4) numarası, ikinci gazele aynı usulle 2 (5) numarası verildi ve bu şekilde devam ettirildi. Şiir numaralarından sonra şiirlerin -varsa- nüshadaki başlığı yazıldı. Şiir birden fazla nüshada farklı başlıklar altında kayıtlıysa biri tercih edilip diğeri(ler)i aparratta gösterildi. Başlıktan sonra her bir şiirin hangi aruz kalıbıyla yazıldığı gösterildi. Şiir numaraları ve başlıkları koyu, mahlaslar koyu ve italik dizildi.

Klasik transkripsiyon sistemi kullanılan çalışmada, birden fazla yazma nüshada tespit ettiğimiz veya şiirin kaynaklarında gösterilen yayınlarda bulunan şiirler nüsha farkları gösterilerek yayımlandı. Her şiirin sonuna kaynağı veya kaynakları öncelik yazmalara verilmek suretiyle kronolojik sırayla yazıldı (Kimileri rumuzlu / kısaltılmış verilen kaynakların açılımları yazı sonundaki Kaynakça’da mevcuttur.). Yukarıda kısaca tanıttığımız antolojik mahiyetteki kitaplardan çalışmamız için kaynaklık etmeyenler şiirlerin kaynakları arasında -hâliyle- gösterilmedi.

Bu çalışmanın neticesinde ortaya çıkan hasıla şudur:

- a) Bizce Yavuz Sultan Selîm'e ait olduğuna kuşku duyulmaması gereken;
3 murabba, 6 gazel, 4 kıt'a ve 10 matla/müfred olmak üzere 23 şiir;
- b) Yavuz Sultan Selîm'e aidiyeti "kuvvetle muhtemel" olan;
4 gazel, 1 kıt'a olmak üzere 5 şiir;
- c) Yavuz Sultan Selîm'e aidiyeti "şüpheli" görülen;
1 müseddes, 1 (eksik) muhammes, 1 müstezad, 3 gazel, 2 kıt'a ve 12 matla/müfred olmak üzere 20 şiir;
- d) Toplamda burada neşredilen 1 müseddes, 1 muhammes, 3 murabba, 1 müstezad, 13 gazel, 7 kıt'a ve 22 beyit (matla veya müfred) olmak üzere 48 adet şiir vardır.

Bu hasıla tablo şeklinde şöyledir:

	müsd.	muh.	mur.	müst.	gazel	kıt'a ve nazm	beyit (matla, müfred)	Toplam
Yavuz'a ait olan şiirler			3		6	4	10	23
Yavuz'a aidiyeti kuvvetle muhtemel şiirler					4	1		5
Yavuz'a aidiyeti şüpheli şiirler	1	1		1	3	2	12	20
Toplam	1	1	3	1	13	7	22	<u>48</u>

III. METİN

A) YAVUZ SULTÂN SELİM'E AİT OLAN ŞİİRLER

MURABBA'LAR

1 (I)¹

İlâhî der-Mağâm-ı Beyâtî Güfte-i Merhûm u Mağfûr Cennet-Mekân u
Fırdevs-Âşiyân
Fâtih-i Mısr Ğâzî Yavuz Sultân Selim Han -Raĥmetullâhi 'Aleyh-

Vezin: fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Ey cemâlûn¹⁹ nûr-ı çeşm-i enbiyâ
El-meded²⁰ ey ma'den-i nûr-ı Hudâ
Ĥâk-i pâ-y-i tütüiyâ-yı aşfiyâ
El-meded²¹ ey ma'den-i nûr-ı Hudâ

Kimse sensiz bulımaz Ĥaĥĥ'a vuşul
Feyz-i²² lutfuñla olur merd[i] ĥabûl
Raĥmeten li'l-âlemînsin ey Resûl
El-meded²³ ey ma'den-i nûr-ı Hudâ

Eyledüm bî-ĥadd cürm ile cerîm²⁴
Oldum eşĥâş-ı hevâ ile nedîm
Eyle²⁵ 'ışyânum şefâ'at yâ Kerîm
El-meded²⁶ ey ma'den-i nûr-ı Hudâ

¹⁹ cemâlûn: cemâl-i, Mehmed Ârif.

²⁰ El-meded: Ey meded, K 0351.

²¹ El-meded: Ey meded, K 0351.

²² Feyz-i: Fazl-ı, K 0351.

²³ El-meded: Ey meded, K 0351.

²⁴ Eyledüm bî-ĥadd cürm ile cerîm: Kûy-ı cürme eyledüm nefse ĥarîm, K 0351.

²⁵ Eyle: Ğarĥ-ı, K 0351.

²⁶ El-meded: Ey meded, K 0351.

Ey kerem kânı resûl-i Kibriyâ
 Kemterûndür bu *Selîmî* pür-htaâ
 Dergehûnden ilticâ eyler 'atâ
 El-meded ey ma'den-i nûr-ı Hudâ

KAYNAKLAR:

Mehmed Ârif (yz.), *Mecmû'a-i Kenz-i Esrâr ve Define-i Envâr*, Millî Kütüphane, Yz A 3369, 8a; *Mecmû'a-i Eş'âr*, İBB Atatürk Kitaplığı K 0351, 245a.

2 (2)ⁱⁱ

Ez-ân-ı Sultân Selîm²⁷

Vezin: fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün

Hasteyem hecrûn ile ey büt-i 'ayyâr meded
 Demidür eyler iseñ vaşl ile tîmâr meded
 Koma bu derd ü belâda bizi nâ-çâr meded
 Meded Allâh'ı severseñ meded ey yâr meded

Şanemâ gel berü ço fûrkatı birlik demidür
 Beni kırtar bu ğam u ğuşşadan erlik demidür
 Hâsret-i hecr ile öldüm baña dirlik demidür
 Meded Allâh'ı severseñ meded ey yâr meded

Dem mi geçdi ki firâkuñla figân eylemedüm
 Ya gözüm yaşın ayağuña revân eylemedüm
 N'ola sevdümse seni ben kara kan eylemedüm
 Meded Allâh'ı severseñ meded ey yâr meded

Kim ola ki incine dildârı cefâ itdügine
 Meger incindügi ağyâra vefâ itdügine
 N'ola şeh merhamet itmez mi cefâ itdügine
 Meded Allâh'ı severseñ meded ey yâr meded

²⁷ Başlık: İlähî-i Selîmî, K 0351.

Bu *Selîmî* nice inşâ ide dîvân-ı firâk
 Ey 'aceb yok mı ola âhire pâyân-ı firâk
 Şaldı gerdân-ı belâya benî 'ummân-ı firâk
 Meded Allâh'ı severseñ meded ey yâr meded

KAYNAK:

M. Fatih Köksal, *Edirneli Nazmî Mecma'u'n-nezâ'ir (İnceleme-Tenkitledir Metin)*,
 Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara 2001, s. 702-703.

3 (3)ⁱⁱⁱ

Vezin: fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün

Gözlerüñ fitnede ebrû²⁸ ile enbâz mı ki
 Dil aşılmağa iver zülfüne cânbâz mı ki
 Bize²⁹ kahr eyledüğüñ luftuña âgâz mı ki
 Neyi ki şive mi ki cevri mi ki nâz mı ki

Dili şayd itmede 'âlem bilür üstâdlığıñ
 Key şakın 'âleme yayılmağa bî-dâdlığıñ
 Bilmezem sırrı nedür bilmiş iken yâdlığıñ
 Neyi ki şive mi ki cevri mi ki nâz mı ki

Dil nedür nesne mi var 'aşk odına yakmadığıñ
 'Aşk zencirine gerden mi kodusñ takmadığıñ
 Bizi görüp yüzüñi³⁰ döndürüben bakmadığıñ
 Neyi ki şive mi ki cevri mi ki nâz mı ki

Kaşd ider hünî gözün hañçer ile cânumuza
 Bî-güneh girme bizüm pâdişehüm kanumuza
 Bizden irâz idüben gelmedüğüñ yanumuza
 Neyi ki şive mi ki cevri mi ki nâz mı ki

²⁸ ebrû: ebrûñ, MHS.

²⁹ Bize: Bizi, MHS.

³⁰ Bizi görüp yüzüñi: Bilmezem sırrı nedür, MHS.

Bu *Selîmî* kuluña cevri revân eyledüğün
 Bunca şıdķuñ reh-i 'ıŝķuñda yalan eyledüğün
 Yüzüñi gösterüben yine nihân eyledüğün
 Neyi ki şive mi ki cevri mi ki nâz mı ki

KAYNAKLAR:

Ali Emîrî, *Cevâhirü'l-mülûk*, s. 300-302 (Ali Emîrî eserinde bu murabbayı tetsî' etmiştir.); M. Hüsrev Subaşı (1982), s.110-111. Subaşı, kaynak olarak Topkapı Sarayı Hazine 1067'de kayıtlı *Mecmû'a-i Eŝ'âr ve Nezâ'ir*'i ve Süleymaniye Kütüphanesi, Zühtü Bey 607'deki şiir mecmuasını, ayrıca Faik Reŝad'ın *Târih-i Edebiyât-ı Osmâniyye*'si ile bazı yeni kitapları göstermiştir.

GAZELLER

1 (4)^{iv}

Hâzret-i Selîm Hân-ı Sâbık -nevverallâhu-³¹

Vezin: mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

Benüm ŝol dil-ber-i ra'nâ ħabîb-i³² gül-izârumdur
 Enisüm münisüm yârum 'azîzüm ħam-güsârumdur³³

Zamîrüm niyyetüm fikrüm dilümde rûz u ŝeb zikrüm
 'Îlâci derde timârum benüm maĥbûb u yârumdur³⁴

Ederne'm hem Sitanbul'um Ķalâtâ³⁵ Bursa³⁶ Engür'um
 ŝinâb'um³⁷ Ķayseri³⁸ Rüm'um 'acâ'ib ŝehr-yârumdur

³¹ Başlık: Li'l-merĥûm Selîm şâh, N 4940.

³² ħabîb-i: yañağı, N 4923; cemâli, N 4940.

³³ ħam-güsârumdur: ihtiyârumdur, N 4940.

³⁴ Bu beyit 4923'de, Ali Emîrî'de ve MHS'de yok.

³⁵ Ederne'm hem Sitanbul'um Ķalâtâ: Hem Ederne'm İstanbul'um falânüm, N 4923.

³⁶ Ķalâtâ Bursa: Ķalâtâ'm Bursa'm, MHS.

³⁷ ŝinâb'um: ŝinâb'um u, N 4923.

³⁸ ŝinâb'um u Ķayseri: ŝanâb u Ķayŝer ü, N 4940, Ķayŝer-i, MHS.

Semerķand ü Ğorāsān'um Rey ü Őirāz³⁹ u Bağdād'um
 Ğocend ü BelĞ u Tebriz'üm⁴⁰ MıŐır taĞtında⁴¹ varumdur
 'Irāk'um hem Őifāhān'um DımıŐķ'um Bosna Bāzār'um⁴²
 Benüm Ğin-ile MāĞin'üm Ğarez-m-i⁴³ sebze-zārumdur⁴⁴
 Őikeste-beste derviŐem adum Őorsañ⁴⁵ **Selīm Őāh**'am
 Ğābībūñ vaŐfını dimek⁴⁶ benüm bu resme⁴⁷ kārumdur

KAYNAKLAR:

Mecmū'a-i EŐ'ār, Nuruosmaniye Kütüphanesi, 4923, 96b; *Mecmū'a-i EŐ'ār*,
 Nuruosmaniye Kütüphanesi, 4940, 206b; Ali Emîrî, "Türk Edebiyatının İnan
 Edebiyatına Tesiri", 1, *Osmanlı Tarih ve Edebiyât Mecmuası*, Sene: 1, Aded: 2 (30
 Nisan 1336), s. 32; Ali Emîrî, *Cevāhirü'l-mülük*, s.190. (Emîrî, bu Şiiri tahmis
 etmiştir.); M. Hüsrev Subaşı (1982), s. 115.

2 (5)'

MerĞüm Sultān Selīm Bahādır Ğan Ebu'l-Ğāzi -raĞimehullāh-

Vezin: fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

SüzmiŐ ol Őehlā gözin dil-ber kaŐm Ğin eylemiş
 PiĞ idüp zülfini 'ıŐkın cānda perĞin eylemiş

Teb tıttup düŐdüm oda uŐ ditrer endāmum henüz
 PerriveŐ rüyına gördüm perde ŐaĞın eylemiş

Zülfü Ğindür kaŐı Ğindür ĞabĞabı Ğin bili Ğin
 'ıŐķını Ğin itmek iĞün cümlesin Ğin eylemiş

³⁹ Rey ü Őirāz: Őirāz u Bağ, N 4923, N 4940.

⁴⁰ Ğocend ü BelĞ ü: Benüm BelĞ ile, N 4923, N 4940.

⁴¹ TaĞtında: taĞtıyla, N 4940.

⁴² DımıŐķ'um Bosna Bāzār'um: DımıŐķ u Mīna Bāzār'um, N 4940.

⁴³ Ğarez-m-i: Cezire'm, Ali Emîrî, MHS.

⁴⁴ Ğarez-m-i: Ğarez ü N 4940.

⁴⁵ derviŐem adum Őorsañ: derviŐ-i dil-riŐem Ali Emîrî, MHS.

⁴⁶ dimek: yazmak, N 4940, Ali Emîrî, MHS.

⁴⁷ Bu resme: dünyāda, Ali Emîrî.

Zülf-i 'anber-sâsı ḥandân ḥaddin almış avcına
Hindîdür girmiş İrem bāğına gülçin eylemiş

Bu *Selîmî* derdmend ü müstmend ü mübtelâ
Vâlih ü âşüfte ḥayrân ol muğal-çîn eylemiş

KAYNAK:

İncinur Atik Gürbüz, Mecmû'atü'l-Letâ'if ve Sandūkatü'l-Ma'ârif [Bursa (İnebey) Print and Manuscripts Library, No. 2276] [İstanbul University Rare Books Library, No. T 739], Part I: Analysis-Transcription Of The Text, The Department of Near Eastern Languages and Civilizations, Harvard University, Cambridge, MA, 2015, Sources of Oriental Languages and Literatures 121, s. 347.

3 (6)^{vi}

Vezin: mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ûlün

İki ḳaşuñ kibi bir ṭurfe ya yoḳ
Ḳılur sin⁴⁸ raḥm bu könglüme yâ yoḳ

Cihânda gerçi yüz biñ fitneler bar
Firâḳuñ dik⁴⁹ velî 'ayn-ı belâ yoḳ

Nigârâ ḥaste könglümün ḥaḳıda
Cefâ kem⁵⁰ ḳılma bârî ger vefâ yoḳ

Köñülni kimge bağlay çün cihânda⁵¹
Senüñ tek közler içre dil-rübâ yoḳ⁵²

Eger sen ḥüsn ilinüñ ḥanıdır sin⁵³
Selîmî kibi dağı bir gedâ yoḳ

⁴⁸ ḳılur sin: ḳılursın: ḳılur sin, A. Emîrî.

⁴⁹ dik: tek, A. Emîrî.

⁵⁰ Cefâ kem: Cefâlar, A. Emîrî, Cefâ kim, Subaşı.

⁵¹ Köñülni kimge bağlay çün cihânda: Kime köñlümi bağlayam cihânda, A. Emîrî.

⁵² Senüñ tek közler içre dil-rübâ yoḳ: Güzellerde senüñ tek dil-rübâ yoḳ, A. Emîrî.

⁵³ ḥanıdır sin: ser-verisiñ, A. Emîrî, cânıdırsın, Subaşı.

KAYNAKLAR:

Ali Emîrî, “Sultan Selîm Han-ı Evvel Hazretleri”, *Âmid-i Sevdâ*, S. 6 (7 Mayıs 1325), s. 89; Ali Emîrî, *Cevâhîrî'l-mülûk*, s.190-191. (Emîrî, bu şiiri tahmis etmiştir.); Ali Emîrî, “Türk Edebiyatının İran Edebiyatına Tesiri”, *Osmanlı Tarih ve Edebiyât Mecmuası*, Sene: 1, Aded: 2 (30 Nisan 1336), s. 33; Osman F. Sertkaya, “Osmanlı Şairlerinin Çağatayca Şiirleri IV”, *İÜEF Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, S.XXII (1974-1976), s. 170-172. (Söz konusu şiir Topkapı Sarayı Müzesi Ktp. Y.Y 62 numarada [Topkapı Sarayı Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Kataloğu’nda Y. 131 numara] kayıtlı 33 varaklık bir tür padişah şairler antolojisi olan bir şiir mecmuasından alınmıştır.); M. Hüsrev Subaşı (1982), s.116.

4 (7)^{vii}

Vezin: fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Gözlerümden ağıdı deryâlar gibi yaşum benüm
Düstlar çok nesne gördi oñmaduğ başum benüm

Geçmek için seyl-i eşkümden hayâlüm⁵⁴ ‘askeri
Bir direklü iki gözlü köprüdür kaçum benüm

Ben gedâ fûrkat⁵⁵ diyârında çalurdum yaluñuz
Miñnet ü derd ü belâ⁵⁶ olmasa yoldaşum benüm⁵⁷

Her gice altun beneklü âsumâniler geyüp
İşbu çarh-ı pîre-zen olmışdur oynaşum⁵⁸ benüm

Halk-ı ‘âlem⁵⁹ baña dir kim hep senüñdür bu cihân⁶⁰
Kâfirem ger var ise içinde bir taşum benüm⁶¹

⁵⁴ hayâlüm: hayâlün, Manisa, Topkapı, MHS.

⁵⁵ fûrkat: ğurbet, Topkapı.

⁵⁶ Miñnet ü derd ü belâ: Miñnet-i derd-i belâ, Manisa.

⁵⁷ 3 ve 4. beyitler Topkapı’da ve MHS’de takdim-tehirli.

⁵⁸ oynaşum: evbâşum, Manisa.

⁵⁹ Halk-ı ‘âlem: Cümle ‘âlem, Pervâne Bey, MHS.

⁶⁰ Halk-ı ‘âlem hep senüñdür bu cihân: Baña dirler kim bütün ‘Osman ili mülküñ senüñ, Topkapı, Ali Emîrî.

⁶¹ Bu beyit Atâ’da yok.

İy felek tokuz tolu cām içmeyince bu⁶² **Selīm**
Dehr⁶³ içinde olmadı⁶⁴ hergiz⁶⁵ ayakdaşum benüm⁶⁶

KAYNAKLAR:

Pervane Bey Mecmuası (Gıynaş 2014: II/779); *Mecmû'a-i Eş'âr*, Manisa İl Halk Kütüphanesi Nu. 202, 52b; *Mecmû'a-i Eş'âr*, Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Revan 1969, 103a-b; *Mecmû'a-i Eş'âr*, Yapı Kredi Bankası Sermet Çifter Kütüphanesi Nu. 1083, 41a-b (Bu gazele Nazmî'nin tahmisi vardır.); *Mecmû'a-i Nezâ'ir*, Berlin Devlet Kütüphanesi, Diez A. Oct., 159 b (Bu gazele Vahyî'nin yazdığı tahmis vardır.); *Târih-i 'Atâ* (Arslan 2010: IV/75); Ali Emîrî, *Cevâhirü'l-mülûk*, s.195-196 (Emîrî, bu şiiri tahmis etmiştir.); M. Hüsrev Subaşı (1982), s.117-118. Subaşı, bu şiiri ikisi bizimle müşterek olan (Pervane Bey ve Topkapı, Revan 1969) yedi farklı mecmuada tespit etmiştir.

5 (8)^{viii}

Vezi: mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün

Bu mürde cismüñe cān olmayan cānānı n'eylersin
Dilâ derdüñe dermān olmayan dermānı n'eylersin

Gedâ-yı bî-ser ü pā iken ey dil gūşe-i ğamda
Sevüp bir pâdişāh-ı ħüsn ü 'ālî-şānı n'eylersin

Der-i cānānı qor bâĝ-ı cinānı medĥ ider vā'iz
Diriĝā añlamaz bir cāhil [ü] nā-dānı n'eylersin

Ser-i küyuñda tırmasun raķīb-i rû-siyeh gitsün
Gülistān-ı cinānda ey melek şeytānı n'eylersin

Selimi māni-i vuşlat vücüdüñdur 'adem eyle
Vişāl-i yāre ir bu bā'is-i hicrānı n'eylersin

⁶² bu: Ħan, Atâ, Manisa; ben, MHS.

⁶³ Dehr: Devr, Manisa, Topkapı, MHS.

⁶⁴ olmadı: gelmedi, Manisa; olmadı hergiz: kimse olmadı MHS.

⁶⁵ Topkapı'da "hergiz" kelimesinin üzerine sonradan "şāĥĥ" kaydı düşölerek "kimse" yazılmıştır.

⁶⁶ Son iki beyit Topkapı'da takdim-tehirli.

KAYNAK:

Samet Azap, *Koyunoğlu Müzesi Kütüphanesi'ndeki 11452 Numaralı Şiir Mecmuası (İnceleme-Metin)*, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi SBE, Konya 2010, s. 134-135.

6 (9)^{ix}Nat-i Şerif-i Nebevi⁶⁷

Vezin: mefûlü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün

Ey nûr-ı zâtı lem'a-i cân-ı muvaḥḥidîn

Ey bişet-i seniyyesi cânân-ı mü'minîn

Maḳşad senün rızâ-yı şerîfündür ey şefî

Diger ıarîka kılmadum ir'âb-ı Müslimîn

Eyle *Selîm* bendeñe şefkat şefâ'at it

Ey şâfi'-i gürüh-ı günehkâr u müznibîn

KAYNAKLAR:

Târîh-i 'Atâ (Arslan 2010: IV/75); Ali Emîrî, *Cevâhirü'l-mülûk*, s. 189 (Ali Emîrî bu üç beyti üç bendle tahmis etmiştir.); Ali Nüreddîn, *Kelâmu'l-mülûk Mülûku'l-keîâm*, s. 30; M. Hüsrev Subaşı (1982), s. 109.

K İ T ' A V E N A Z M L A R

1 (10)^x

Vezin: fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Müncelî âyîne-i dilde nuḳûş-ı mümkinât

İş o mir'ât-ı mücellâya cilâ virmekdedür

Maḥv idince mâ-sivâyı nûr-ı Hâḳḳ eyler zuhûr

Âh maḳşad ḳalbe böyle incilâ virmekdedür

⁶⁷ Şiir nazım şekli olarak nakıs gazel tarzında olduğu için buraya aldık.

KAYNAKLAR:

Ali Emîrî, *Cevâhirü'l-mülûk*, s. 184-185 ve 185-186 (Ali Emîrî, bu kıt'anın her iki beytinin bendlerin sonunda tekrarlandığı iki ayrı tahmis yazmıştır); Ali Emîrî, "Türk Edebiyatının İran Edebiyatına Tesiri", 1, *Osmanlı Tarih ve Edebiyat Mecmuası*, Sene: 1, Aded: 2 (30 Nisan 1336), s 32; M. Hüsrev Subaşı (1982), s. 107.

2 (11)^{xi}

Goft Sultân Selîm Han

Vezi: mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün

Degüldür naqş-ı kemhâ dâmenünde pençe şeklinde
Benüm dest-i ümîdümdür ki dâmânunda qalmışdur

Siyeh tügme degül gögsünde turğanlar benüm 'ömrüm
Gözüm merdümleridür ki girîbânunda⁶⁸ qalmışdur

KAYNAK:

Fatih Hamza Suer, Sivas Ziya Bey Yazma Eserler Kütüphanesi'ndeki 6457 Numaralı Şiir Mecmuası (İnceleme – Metin), Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi SBE, Sivas, 2012, s. 66.

3 (12)^{xii}

Yavuz Sultân Selîm Han Hâzretleri

Vezi: fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün

Merdüm-i dideme bilmem ne füsün itdi felek
Giryemi kıldı füzün eşkümi hün itdi felek

Şirler pençe-i qahrumda olurken lertzân
Beni bir gözleri âhüya zebün itdi felek

KAYNAKLAR:

Mecmû'a-i Eş'âr, M. Fatih Köksal Özel Kütüphanesi, Yz. 294-Mec.90, 5a; *Cönk*, Ankara İl Halk Kütüphanesi, 06 Hk 3624, 37b; Tufan Kaya, *Konya Bölge*

⁶⁸ Adı geçen tezde "giryânunda" şeklindedir.

Yazmalar Kütüphanesi'ndeki 13467 Numaralı Mecmuanın Metni, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, SBE, Konya 2007, s. 290; *Târih-i 'Atâ* (Arslan 2010: IV/75); Ali Nüreddin, *Bârka* (Şeyh Vasfî 1308: 3); *Kelâmu'l-mülûk Mülûku'l-keâm*, s. 29; *Kâmûsu'l-a'lâm* (Şemseddîn Sâmî 1311: 2616); Ali Emîrî, *Cevâhirü'l-mülûk*, s. 191-193; 193 (Ali Emîrî, bu nazmın her iki beytinin bendlerin sonunda tekrarlandığı iki ayrı tahmis yazmıştır.); *Osmanlı Müellifleri* (Bursalı Mehmed Tâhir: 1333: 2/406); M. Hüsrev Subaşı (1982), s. 122.

4 (13)^{xiii}

Vezin: fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Milletümde ihtilâf u tefrika endîşesi
Güşe-i kabrümde hattâ bî-çarâr eyler beni
İttiâhd oldı hücum-ı haşmı defe çâremüz
İttiâhd itmezse millet dâğdâr eyler beni

KAYNAKLAR:

Ali Emîrî, *Cevâhirü'l-mülûk*, s. 205-206 ve 207-208 (Ali Emîrî, bu kıt'anın her iki beytinin bendlerin sonunda tekrarlandığı iki ayrı tahmis yazmıştır.); Ali Emîrî, "Yavuz Sultân Selîm Han Hazretlerinin Beyt-i Şâhânelerinin Tesdîsi", *Tarih ve Edebiyat Mecmuası*, Yıl: 3, Sayı: 28, 30 Haziran 1336, s. 792-795; Ali Emîrî, "Yavuz Sultân Selîm Han Hazretlerinin Diğer Mısra'-ı Şâhânelerinin Tahmîsi", *Tarih ve Edebiyat Mecmuası*, Yıl: 3, Sayı: 28, 30 Haziran 1336, s. 795-799; M. Hüsrev Subaşı (1982), s. 123.

BEYİTLER (MATLA' VE MÜFREDLER)

1 (14)^{xiv}

Sultân Selîm

Vezin: fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Sa'y kılğıl mâl yığğıl anı yahşî saklağıl
Düşmene çalursa çalsun dosta muhtâc olmağıl

KAYNAKLAR:

Mecmû'a-i Eş'âr, Millet Kütüphanesi, Ali Emîrî Mnz. 651, 51b; Osman Fikri Sertkaya., "Osmanlı Şairlerinin Çağatayca Şiirleri IV", *İÜEF Türk Dili ve Edebiyat Dergisi*, S.XXII (1974-1976), s. 170-172; M. Hüsrev Subaşı (1982), s. 125. Subaşı da bu beyte aynı mecmuayı ve bazı yeni kitapları kaynak gösterir.

2 (15)^{xv}

Vezin: fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Hep senünçündür benüm dünyâ gamın çekdüklerüm

Yoksa ömrüm varı sensüz n'eylerem dünyâyı ben

KAYNAKLAR:

Ali Emîrî, "Sultan Selîm Han-ı Evvel Hazretleri", *Âmid-i Sevdâ*, S. 6 (7 Mayıs 1325), s. 91; M. Hüsrev Subaşı, (1982), s. 128.

3 (16)^{xvi}

Sultân Selîm Fermâyed⁶⁹

Vezin: mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün

Cihânuñ gerçi nüş itdüm yedi taşdan geçen zehrin

Velî ol⁷⁰ zehr-i kâtilden beter çekdüm⁷¹ nöker⁷² kahrın

KAYNAKLAR:

Mecmû'a-i Eş'âr ve Fevâ'id, Süleymaniye Kütüphanesi Aşir Efendi Nu. 1459, 114b; Gelibolulu Âlî, *Künhü'l-ahbâr* (Uğur vd. 1997: 1/2 1190); *Solak-zâde Târîhi*, s. 420; Ali Emîrî, "Sultan Selîm Han-ı Evvel Hazretleri", *Âmid-i Sevdâ*, S. 6 (7 Mayıs 1325), s. 90; Ali Emîrî, *Cevâhirü'l-mülûk*, s. 198-200 (Emîrî, şiiri tahmis etmiştir); Alî Emîrî, "Türk Edebiyatının İran Edebiyatına Tesiri 1", *b Osmanlı Tarih ve Edebiyât Mecmuası*, Sene: 1, Aded: 2 (30 Nisan 1336), s. 34; M. Hüsrev Subaşı (1982), s. 124.

⁶⁹ Başlık sadece şiirin Kaynaklar'ında gösterilen mecmuada vardır.

⁷⁰ Velî ol: Ve lâkin, Ali Emîrî.

⁷¹ gördüm: çekdüm, Mecmua; buldum, Solak-zâde, Ali Emîrî, MHS.

⁷² nöker: meger, Solak-zâde, Ali Emîrî; mekir MHS.

4 (17)^{xvii}

Vezin: fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Ben yatam lâyıķ mı ol qarşumda ayağın tura
Serv-i nâzum⁷³ diñ ben öldükde namâzum kılmasun

KAYNAKLAR:

Meşâ'irü's-şu'arâ (Kılıç 2010: I/201); *Riyâzu's-şu'arâ* (Riyâzî yz.: 7b), *Zübdetü'l-eş'âr* (Fâ'izî, yz. 59b); *Târîh-i 'Atâ* (Arslan 2010: IV/75); *Kâfile-i Şu'arâ* (Kutlar vd. 2012: 44); Gibb I-II/ 469 (Çavuşoğlu 1999?: I-II/469); Ali Emîrî 1325a; Ali Emîrî, *Cevâhirü'l-mülûk*, s. 197-198 (Ali Emîrî, bu müfredin ikinci mısraını her bendin sonunda tekrarladığı, iki mısraını 9 bentle tahmis etmiştir. Bu uzun tahmininin üçüncü bendine ise her iki mısraı almıştır.); M. Hüsrev Subaşı (1982), s. 125.

5 (18)^{xviii}

Vezin: mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün

Ya maħv it levħ-i işyândan bu 'abd-i pür-kusür ismin
Çıķar yâ Rab ya ħod esmâ-i ħüsnâdan Ğafür ismin

KAYNAKLAR:

Ali Emîrî, *Cevâhirü'l-mülûk*, s. 187-188. (Ali Emîrî bu beyti her bendin sonunda tekrarladığı bir tahmis yazmıştır.); M. Hüsrev Subaşı (1982), 108.

6 (19)^{xix}

Vezin: mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün

İki gözüm Meric ü Tunca gibi her yaña aķma
Kolumı boynuma ur da yeter şalındun illerle

KAYNAK:

M. Hüsrev Subaşı (1982), s. 128.

⁷³ Serv-i nâzum: Latîfi.

7 (20)^{xx}**Sultân Selîm Goft****Vezin:** mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün

Merîc ü Tuncaveş aķar ayaġuňa gözüm y[aşı]
 oluñı boynuma ur da oñulsun baġrum[un başı]

KAYNAK:

Mecmû'a-i Eş'âr, İBB Kütüphanesi, Atatürk Kitaplığı K 0352, 46a.

8 (21)^{xxi}**Vezin:** mefâîlün mefâîlün fe'ûlün

Baňa dermân ide şanurdum Aġî
 Oñulursa heķim imiş o⁷⁴ daġı

KAYNAKLAR:

Künhü'l-ahbâr (Uġur vd. 1997: 1/2: 1189); *Solak-zâde Târîhi*, s. 420; Ali Emîrî, "Sultan Selîm Han-ı Evvel Hazretleri", *Âmid-i Sevdâ*, S. 6 (7 Mayıs 1325), s. 90; M. Hüsrev Subaşı (1982), 124.

9 (22)^{xxii}**Vezin:** mefâîlün mefâîlün fe'ûlün

Hücüm-ı neşveden bî-tâb çeşmi
 Anuñ-çün 'aşıķuñ da âb çeşmi

KAYNAKLAR

Tezkire-i Rızâ (Zavotçu 2009: 79); Ali Emîrî, "Sultan Selîm Han-ı Evvel Hazretleri", *Âmid-i Sevdâ*, S. 6 (7 Mayıs 1325), s. 90; M. Hüsrev Subaşı, (1982), s. 127.

⁷⁴ imiş o: itmiş ol, Solak-zâde.

10 (23)^{xxiii}**Cevâb-ı Sultân Selim****Vezin:** mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ûlünSu'âli ideni bilsem ne gidi⁷⁵

Gidi kâfir midür kâfir gidi mi

KAYNAKLAR:

Mecmû'a-i Eş'âr, Millet Kütüphanesi Ali Emîrî Mnz. 643, 15b; *Cönk*, Millî Kütüphane, Yz. Cönk 109, 28b.

B) YAVUZ SULTÂN SELİM'E AİDİYETİ KUVVETLE MUHTEMEL OLAN ŞİİRLER

GAZELLER

1 (24)^{xxiv}**Sultân Selim Fermâyed****Vezin:** fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Mevc urup deryâ-yı dil hâdden geçüp cüş itmedin

Hey yetiş 'ömrüm⁷⁶ ecel peymânesin nüş itmedin

Ben marîz-i 'aşk-ı yâram hâtırüm ölmek diler

Ey ecel bi'llâh gitme hâtırüm hoş itmedin

Bize yüz göstermedün âyîne-veş ey meh-liķâ

Bu gönül abdâlını âhîr nemed-püş itmedin

'Âşıkâ dünyâda bundan özge müşkil olmaya

Cân vire bir kerre dildârın der-âgüş itmedin

Bülbül-i güyâ gibi söyle *Selîmî* dem-be-dem

'Andelîbin bu fenâ gülzâr[ı] hâmûş itmedin

⁷⁵ ne gidi: gidi mi, Cönk.

⁷⁶ 'ömrüm: 'ömri, nüsha.

KAYNAK:

Mecmû'a-i Eş'âr, Millet Kütüphanesi Ali Emîrî Mnz. 574, 63a.

2 (25)^{xxv}

Sultân Selim⁷⁷

Vezin: fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Lâleler çıkdı kızıl tâc ile Şâhiler gibi
Çekdi süsen hancerin sünnî sipâhiler gibi

Bir yeşil sancağ getürmiş⁷⁸ geldi servi⁷⁹ ceng için
Pullı cevşen geydi gül deryâda mâhiler gibi⁸⁰

Râfîzîdür lâle tâcın bâda vir yâ Rab diyü⁸¹
Yâsemenler Hakk'a yüz dutmuş⁸² ilâhiler gibi

Çâr yâruñ 'aşkına tönandı⁸³ bâğuñ⁸⁴ askeri
Her biri bir renge girmiş⁸⁵ pâdişâhiler gibi⁸⁶

Ka'alar fetih ideli mülk-i 'Acem'de Han Selim
Havf ide Tebrizler şimdi günâhiler⁸⁷ gibi⁸⁸

⁷⁷ Sultân Selim: Gazel-i Selimî, MK.

⁷⁸ getürmiş: getürdi, MK, MHS.

⁷⁹ servi: Husrev, MK; serv geldi, Ali Emîrî.

⁸⁰ Bu beyitle bir sonraki beytin Kastamonu nüshasında yerleri değişik.

⁸¹ lâle tâcın bâda vir yâ Rab diyü: lâlenüñ başında kızıl tâcı var, Kastamonu.

⁸² dutmuş: tütüdü, Ali Emîrî, MHS.

⁸³ Çâr yâruñ 'aşkına tönandı: İttifâkı geçübün tönandı, MK; İttifâk idüp tönandı yine, MHS.

⁸⁴ bâğuñ: bâğum, MK.

⁸⁵ girmiş: girdi, Ali Emîrî.

⁸⁶ Bu beyit MHS'de yok.

⁸⁷ şimdi günâhiler: bizden Kemâhiler, MHS.

⁸⁸ Bu beyit MK ve Kastamonu'da yok. Ali Emîrî, bu beyte düştüğü dipnotta; "Şu gazel birçok mecmûada Sultân Selim adına beş beyit olarak görülmüş, lâkin âsâr-ı mülük nezâ'irine dâir biñ târihinden mukaddem yazılmış olup el-hâleti hâzihî nezdimizde mevcûd olan bir mecmûada o gazelin kenârına şu beyt ilâve olunduğu görülmekle tahmîs olunmuştur." demektedir.

Ey *Selîmî* sen de cûş eyle⁸⁹ Muḥammed ‘aşkına
Bâyezîd[î]-meşreb ol alma tebâhiler gibi⁹⁰

KAYNAKLAR:

Mecmû'a-i Eş'âr, Millî Kütüphanesi, 06 Mil Yz A 3291, 48a-b; *Mecmû'a-i Eş'âr*, Kastamonu İl Halk Kütüphanesi, Nu. 1088, s. 258; Ali Emîrî, *Cevâhirü'l-mülûk*, s. 201-202 (Emîrî bu şiiri tahmis etmiştir); M. Hüsrev Subaşı (1982), s. 121. Subaşı, bu şiirin kaynağı olarak Topkapı Sarayı Revan 1973 ve Millet Kütüphanesi Ali Emîrî TM 635 numarada kayıtlı iki şiir mecmasını da göstermektedir.

3 (26)^{xxvi}

Yavuz Sultân Selîm'in Bir Ğazeli⁹¹

Vezin: fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Yâr bezm itmek diler şâhâne bayram irtesi
Güm güm itsün şâd olup⁹² ħum-ħâne bayram irtesi

Rûḫa râhatlar bağışlar râḫ olup âb-ı ḫayât
Hicr-i la'lûñ şâ'imî 'atşâna bayram irtesi

Cân-ber-cân⁹³ sîne-ber-sîne vü leb-ber-leb diler
ânî olmaz bu gönül cânâna bayram irtesi

Ḫûr [u] ğılmân ister iseñ zâhidâ ferdâda sen
Nad olur bunlar amu rindâna bayram irtesi⁹⁴

Çün mey-i nâba yasağ olmaz görünse mâh-ı 'îd
Dil diler la'lûñ meyinden ana bayram irtesi

⁸⁹ sen de cûş eyle: çâr yârı sev, Ali Emîrî.

⁹⁰ Ali Emîrî'nin yukarıda zikrettiğimiz notuyla şiire dâhil ettiği beyit MHS'de bazı değişikliklerle makta' beytidir:

al'alar feth idelüm mülk-i 'Acem'de ey Selîm
Ḫavf ide Tebrîziler bizden kemâhiler gibi

⁹¹ Pervâne Bey'de başlık: Ğazel-i Sultân Selîm

⁹² şâd olup: şân olup, MK.

⁹³ Cân-ber-cân: Câna cân u, Pervâne Bey.

⁹⁴ Bu beyit MK'de yok.

Sâkıyâ leb-ber-leb eyle câmı la'lüñ yâdına
Şun berü nüş idelüm merdâne bayram irtesi

Kaşları 'idında sağlı şollu hancer⁹⁵ taqınup
Çeşmi kan itmek diler mestâne bayram irtesi

Mey sonunda mîve-i la'lüñ şun ey sâkî bize
Bu **Selîmî** tâlib ol ihsâna bayram irtesi

KAYNAKLAR:

Peroâne Bey Mecmûası (Gıynaş 2014: 3/897); *Mecmû'a-i Eş'âr*, Millî Kütüphane, Yz. A 7456, 2a.

4 (27)^{xxvii}

Selîmî

Vezin: fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Şâh-ı 'âlemsin şehâ 'âlemde sultân ol yüri
Hüs-n-i Yüsufsın muqarrer şâh-ı hübân ol yüri

Pertev-i nür-ı cemâlünle münevverdür cihân
Burka⁹⁶ ref it yüzünden mâh-ı tâbân ol yüri

Şem'-i ruhsâruñ görelden tıldı çeşmüm nür-ıla
Rüşen olsun cümle 'âlem nür-ı Yezdân ol yüri

Devr-i 'Osmân'a nazîrün gelmedi gelmez dahı
Bendeñ oldı cümle 'âlem Mısr'a sultân ol yüri

Kâyinât içre **Selîmî** yandı hicrün nârı-la
Nâr-ı hicrân âteşiyle mest ü hayrân ol yüri

KAYNAK :

Mecmû'a-i Eş'âr, Millî Kütüphane, MK Yz A 2006, 85a.

⁹⁵ hancer: hayli, MK.

⁹⁶ Burka: Refa-i, nüsha.

KIT'A

1 (28)^{xxviii}**Kıt'a-i Sultân Selim -rahmetullâhi 'aleyh-****Vezin:** mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün

Yapışdum dâmen-i pâk-i rızâya her çi bād-â-bād
Şarıldum hâk-i pây-i Muşafâya her çi bād-â-bād

Zuhûrâta⁹⁷ cevâb u tâb u⁹⁸ tâkatsiz qalup hayrân
Şıgındum dergeh-i luţf-ı Hudâya her çi bād-â-bād

KAYNAKLAR:

Mecmu'a-i Eş'âr, M. Fatih Köksal Özel Kütüphanesi, Yz. 183-Mec. 21, 21b; *Mecmû'a-i Eş'âr*, Millet Kütüphanesi Ali Emîri Mnz. 598, 27b.

C) YAVUZ SULTÂN SELÎM'E AİDİYETİ ŞÜPHELİ OLAN ŞİİRLER

MUSAMMATLAR

MÜSEDDES

1 (29)^{xxix}**Müseddes-i Selîmî****Vezin:** fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Zâf-ı aşk-ı yâr-ıla kalmadı tende kuvvetüm
Bâr-ı mihnet çekmeden iki büküldi kâmetüm
Yâr bî-pervâ durur derdâ ki bilmez hâletüm
Gerçi yokdur bir nefes nuţka mecâl [û] tâkatüm
Söylemek kaşd itdügümce yâre derd-i hasretüm
Ağlamak tutar beni güftâra kalmaz kudretüm

⁹⁷ Zuhûrâta: Zuhûr itdi, Köksal.

⁹⁸ cevâb u tâb u: cevâb-ı tâba, Ali Emîri.

Her gice fikr eylerem kim şubha irürsem eger
 Şubh-dem şalduqda ol hürşid-i enver nür u fer
 Hälümi 'arz idem aña küyına idüp güzer
 Çünkü varup 'arz-ı hâl için aña idem nazar
 Söylemek kaçd itdügümce yäre derd-i hasretüm
 Ağlamak tutar beni güftära qalmaz kudretüm

Bir tabibe hälümi 'arz eyledüm ben mübtelâ
 Nabzuma el urdı baqdı yüzüme didi baña
 Derd-i aşq ancaq buña dildârdan olur devâ
 Ben didüm dermân yoğ-ımuş her kaçan varsam aña
 Söylemek kaçd itdügümce yäre derd-i hasretüm
 Ağlamak tutar beni güftära qalmaz kudretüm

Ol perî-peyker kaçan ki qarşudan olur 'ayân
 Tağılır 'aqlum benüm bî-hüş oluram bir zamân
 'Aqlımı cem' eyleyem kim söyleyem aña revân
 Lîk qaldum şöyle hayrân kim nice idem beyân
 Söylemek kaçd itdügümce yäre derd-i hasretüm
 Ağlamak tutar beni güftära qalmaz kudretüm

Hälümi bilmez benüm pes n'eylesün aña habîb
 Bilmeyince hastenüñ derdin 'ilâc itmez tabîb
 Yoğ-ımuş dermân ezelden derd imiş aña naşîb
 Nice 'arz idem aña hâlüm *Selîmî* ben garîb
 Söylemek kaçd itdügümce yäre derd-i hasretüm
 Ağlamak tutar beni güftära qalmaz kudretüm

KAYNAK:

Mecmû'a-i Eş'âr, Süleymaniye Kütüphanesi, Ali Nihat Tarlan 21, 38b-39a.

M U H A M M E S

2 (30)^{xxx}**Sulţān Selīm**⁹⁹**Vezin:** fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Āteş-i¹⁰⁰ hasretle yanup sine-büryān olduğum
 Sāyeveş kaddüñ ğamından hāke yeksān olduğum
 Şubh olunca her gice yanuñda nālān olduğum
 Īd-ı adha-yı ruĥuñ şevkıyle giryān olduğum
 Hep senüñçündür benüm yoluñda kurbān olduğum

KAYNAK:

Mecmû'a-i Eş'âr, İBB Kütüphanesi, Atatürk Kitaplığı Yz. O0072, 28a.

M Ü S T E Z A D

3 (31)^{xxxi}**Müstezād-ı Selimî****Vezin:** mefûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ülün
mefûlü fe'ülün

Mestāne gözüñ ğamzelerüñ tîĝ-ile ey yār
 İster döke kıanum
 Kıaşd itdi alur 'aql u dil [ü] fikrümi [ey] yār
 Benüm rûĥ-ı revānum

Yüz süriyüp itmek diledüm kıapuña kııdmet
 Yaşdanam işiĝüñ
 Kıapuñda benüm bigi nice bendelerüñ var
 Ey şāh-ı cihānum

⁹⁹ Mecmuada, bir muhammesin ilk bendi olduğu anlaşılan şiirin sadece bu bendi mevcuttur.

¹⁰⁰ Āteş-i: Āteşine, nüsha.

Zıkr eyledügin dilde lebün şand-i mükerrer
Şîrinliğ ile lebün
Ol dem ki söze başladı ol şehd-i şeker bār
Bağlandı zebānum

Şaçunı berāber nice sünbül ola reyhān
Hem cismüne nergis
Hattun ki yüzün gülşenidür zînet-i gülzār
Ey gönce-dehānum

Bir lahza murādınca iken gerdiş-i eflāk
Māh ile sitāre
Üstüme döner 'aksine bu çarh-ı sitemkār
Hem dü-zebānum

Rahm eylemedün nice ki sen şāha habībüm
Didi *Selīmī*
Toldurdu ğam-ı zülfün ile 'ālemi şad bār
Bu āh [u] fiġānum

KAYNAK:

Samet Azap, *Koyunoğlu Müzesi Kütüphanesi'ndeki 11452 Numaralı Şiir Mecmuası (İnceleme-Metin)*, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, SBE Konya, 2010, s. 46-47.

GAZELLER

1 (32)^{xxxii}

Sultān Selīm -revvahallāhu rūḥahū-¹⁰¹

Vezin: fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Tā¹⁰² mu'anber kākülün ḥurşide şalmışdur kemend
Bağlamışdur boynuma¹⁰³ zencir-i zülfün bend bend¹⁰⁴

¹⁰¹ Başlık: Sultān Selīm, MK 796; Nev-i āḥar der-baḥr-i mezbūr Sultān Selīm Ḥan fer-māyed tābe şerāhu ba'zılar 'Acem Sürürî'nüñdür dirler, Pervāne Bey; 319'da başlık yok.

¹⁰² Tā: Yā, 796.

¹⁰³ Boynuma: boynına: Pervāne Bey, MK 796, MK 319.

¹⁰⁴ bend bend: bende bend, MK 240, MK 319.

Ḳadd-i dil-cüyuñ nihâlin gördi çün gülzârda
Ṭurđı ayağ üstine ta'zîm idüp¹⁰⁵ serv-i bülend

Pây-mâl oldum yoluñda buldı ey çâbü-k-süvâr
Kim bu ben âzâdenüñ üstine sürmesin semend¹⁰⁶

'Anber-efşân zülfüne irmek diler cânâ gönül
Allah Allah ne uzun¹⁰⁷ sevdâya düşmiş derdmend

Ġonce-i ħandân-ıla kılsañ tekellüm tüt̄ tek
Sükker-i la'lüñ katında maĥv ola şu gibi ħand¹⁰⁸

Nâşîhâ men' eyleme mihrinden ol meh-pârenüñ¹⁰⁹
Şöyle ħolmuşdur gönül kim ħalmamışdur cây-ı pend¹¹⁰

Ey *Selîmî* zülfî¹¹¹ sevdâsından anuñ baş çeken
Pârelensün¹¹² tîğ-i miĥnetle ħalem tek bend bend

KAYNAKLAR:

Pervâne Bey Mecmuası (Gıynaş 2014: I/527). (5 beyit); *Mecmû'a-i Eş'âr*, Millî Kütüphane, Yz A 796, s. 81a; *Mecmû'a-i Eş'âr*, Millî Kütüphane, Yz A 2552, 7b; *Mecmû'a-i Eş'âr*, Millî Kütüphane, 06 HK 240, 47b; *Mecmû'a-i Eş'âr*, Millî Kütüphane, 06 HK 319, 7b; *Mecmû'a-i Eş'âr*, Millî Kütüphane, 06 HK 436, 39b-40 (Mecmuada Mahremî'nin bu şiiri tahmisi vardır.); *Mecmû'a-i Eş'âr*, Süleymaniye Kütüphanesi Halet Ef. Mülhâkı Nu. 245, 93a-b; *Mecmû'a-i Eş'âr*, Yapı Kredi Bankası Sermet Çifter Kütüphanesi, Nu. 1083, 12b-13a (Burada Keşfî'nin bu şiiri tahmisi vardır.); Boysak 2007: 160 Bu çalışmaya esas olan mecmuada Mahremî'nin bu şiiri tahmisi yer almaktadır); *Cevâhirü'l-mülûk*, s. 189-190 (Ali Emîrî bu gazeli tahmis etmiştir.); M. Hüsrev Subaşı (1982), s. 112-113. Subaşı, şiiri -ikisi bu şiire yapılan tahmis olmak üzere- beş mecmuada tespit etmiştir.

¹⁰⁵ idüp: ıder, MK 319, MK 796, Boysak.

¹⁰⁶ Bu beyit, Pervâne Bey, 240, MK 796, MK 2552, MHS ve Boysak'da yok.

¹⁰⁷ uzun: uzağ, MK 796.

¹⁰⁸ Bu beyit, Pervâne Bey, Ankara 319, MK 2552, MHS ve Boysak'da yok.

¹⁰⁹ men' eyleme mihrinden ol meh-pârenüñ: pend itme kim şevĥından olsa pârenüñ, 796.

¹¹⁰ cây-ı pend: cây-pesend, Boysak; cây-bend, MHS.

¹¹¹ zülf-i: ħadd-i, MK 319; ħaĥtı, Pervâne Bey, Ankara 240

¹¹² Pârelensün: Yârelensün, Ankara 319.

2 (33)^{xxxiii}**Selîmî****Vezin:** mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ûlün

Yaşum hicründe cüy-ı âba beñzer
Gözüm ol âbda gird-âba beñzer

Sücüd itdüm çü gördüm yolda izüñ
Kim ayağuß izi¹¹³ mihrâba beñzer

Kaşuß mışr-ı melâhat ser-veridür
Anuß-çün hâcibü'l-hüccâba beñzer

Cihâna itimâd itme iñende¹¹⁴
Ki bu 'âlem hayâl-i h^oâba beñzer

Hayâl-i zülf çeşmümde *Selîmî*
Deñizde şayd için kullâba beñzer

KAYNAKLAR:

Mecmû'a-i Eş'âr, Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Revan 1969, 103b; M. Hüsrev Subaşı (1982), s. 128/3.

3 (34)^{xxxiv}**Vezin:** mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

Benüm baht-ı siyâhumdandır ey şüh-ı siyeh-çerde
Çeker ruhsâr-ı aluß üzre hâttuß 'anberin perde

Felekte mihri güyâ bir hilâl âgüşa çekmişdür
Meded sâkı ne hoş düşmiş benânuñ gird-i sâgarda

Görüp hâl-i siyâhuñ 'arızußnda oldı meftûnuñ
Degül miskîn buhûruñ yanması bihüde micmerde

¹¹³ izi: izi yolda, MHS.

¹¹⁴ iñende: önünde, MHS.

Ne dūd-ı dil ne cūy-ı eşküm itdi kimseye teşîr
Muhaşşal baña raħm eyler ne gökde var ne kim¹¹⁵ yirde

‘ Aceb mi dā’ imā el üzre tutsa tāze şî’ rüm yār¹¹⁶
Selîmî¹¹⁷ dāye-i řab ‘um ider ol řıfl[1] perverde

KAYNAKLAR:

Mecmû'a-i Eş'âr, Berlin Devlet Kütüphanesi Ms. or Oct. 2216, 107b; Cenk Açıkgöz, *Süleymaniye Kütüphanesi Hamidiye Kitaplığı 1186'da Kayıtlı Mecmû'a-i Eş'âr (vr. 50b-120a)*, *İnceleme-Metin*, Yüksek Lisans Tezi, M.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 2012, s. 155.

KIT'A VE NAZMLAR

1 (35)^{xxxv}

Sultân Selîm Goft der-Vaqt-i Sürür

Vezin: fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün

Ağlayup şıfl-ı sirişküm ne arar yollarda
Var ise bir dūr-i pākîze düşürdi hāke

Zehr-i mār-ı feleki sen de içersin āħir
Gülme şāhum bu cihān n'eyledi gör Daħhāke

KAYNAK:

Mecmû'a-i Eş'âr, İBB Kütüphanesi Atatürk Kitaplığı MC Yz K 0287, 58b.

¹¹⁵ kim: çün, Berlin.

¹¹⁶ yār: Açıkgöz'de yok. Vezin boşluğu [kim] şeklinde metin tamiriyle tamamlanmış.

¹¹⁷ Selîmî: Selîmā, Berlin.

2 (36)^{xxxvi}**Ḳıṭ‘a-i Sultân Selim Ḥan**¹¹⁸**Vezin:** fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilâtün fâ’ilün

Kendimi ‘add itmezem bir dâne-i erzen gibi
Şavurur bād-ı ecel bu ‘ömrümi ḥırmen gibi

Mâla mülke mağrūr olup dime yoḳdur ben gibi
Bir muḥâlif yel esicek şavurur ḥırmen gibi

KAYNAKLAR:

Tufan Kaya, *Konya Bölge Yazmalar Kütüphanesi’ndeki 13467 Numaralı Mecmuanın Metni*, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, SBE, Konya 2007, s. 290; M. Hüsrev Subaşı (1982), s. 127. Subaşı, bu nazm’ın ilk beytini İÜ Kütüphanesi TY 5481 numarada kayıtlı mecmuadan eserine aktarmıştır.

BEYİTLER (MATLA’ VE MÜFREDLER)

1 (37)^{xxxvii}**Sultân Selim****Vezin:** mefûlü fâ’ilâtü mefâ’ilü fâ’ilün

Kendi elümle yâre kesüp virdüğüm ḳalem
Fetvâ-yı ḥün-ı nâ-ḥaḳumı yazdı ibtidâ

KAYNAK:

Tufan Kaya, *Konya Bölge Yazmalar Kütüphanesi’ndeki 13467 Numaralı Mecmuanın Metni*, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, SBE, Konya 2007, s. 498.

¹¹⁸ Başlıkta “kıṭ‘a” denmekle beraber şiir bir “nazm”, belki de sadece iki beyti tespit edilebilmiş nakıs bir gazeldir.

2 (38)^{xxxviii}**Sultân Selim****Vezin:** mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün

Re'is-i fülk-i deryâ-yı ta'aşşuğ olsa lâyıkdı
 Ki zirâ şu teni 'arşa çıkan mı vardı yan mollâ (?)

KAYNAK:

Mecmû'a-i Eş'âr, İÜ Kütüphanesi, TY 9651, 2b.3 (39)^{xxxix}**Sultân Selim Gofit****Vezin:** fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Müjde [ey] ğam-dide dil şādān olursın 'âkıbet
 Kim ğam-ı cānān ile nālān olursın 'âkıbet

KAYNAK:

Cönk, Milli Kütüphane Cönk 151, 16a.4 (40)^{xl}**Cevâb-ı Sultân Selim****Vezin:** fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Şimdi bildüm Râfîzîsin geydigün¹¹⁹ nârencidür
 Zâtî sen nâr ehîsin niçün seni nâr incidür

KAYNAK:

Mecmû'a-i Eş'âr, Ali Emîrî Millet Ktp. Mnz. 643, 15b.

¹¹⁹ geydügün: geydigin, nüsha.

5 (41)^{xli}**Sultân Selim****Vezi:** mefâîlün mefâîlün mefâîlün mefâîlün

Ġamıyla rûzgâr-ı rûzgâruñ miñnet [ü] derdin

Selîmi bu cihân mülkinde sultân olmayan bilmez

KAYNAK:

Mecmû'a-i Eş'âr, İBB Kütüphanesi, Atatürk Kitaplığı Yz. O0092, 97b.6 (42)^{xlii}**Sultân Selim****Vezi:** fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Rindler bezminde sâķi yine bir nâm eyledük

Mescidüñ qandilini mey-hânedede câm eyledük

KAYNAK:

Cönk, İBB Kütüphanesi, Atatürk Kitaplığı, MC_Yz_K 0554, 82a.7 (43)^{xliii}**Sultân Selim****Vezi:** fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Yâ İlâhî merhamet kıl kim bahâdır degülem

Sen mu'în olmayıcaķ bir űeye ķadır degülem

KAYNAK:

Mecmû'a-i Eş'âr, İÜ Ktp. TY 9651, 6a.

8 (44)^{xliv}**Sultân Selim****Ve zin:** fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün

Ĥamdü li'llâh ki yine t̃alib-i c̃anānum ben
Bende-i 'aşk olalı 'āleme sultānum ben

KAYNAK:

Mecmû'a-i Eş'âr, Millet Kütüphanesi Ali Emîri Mnz., Nu. 571, 105a.

9 (45)^{xlv}**Sultân Selim****Ve zin:** mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ûlün

Biz bülbül-i muħrik-dem-i gülzâr-ı fırâkuz
Āteş kesilür geçse şabâ gülşenimüzden

KAYNAKLAR:

Târîh-i 'Atâ (Arslan 2010: IV/75); Ali Nüreddin 1311: 29; M. Hüsrev Subaşı (1982), s. 126; Kesik 2012: 72.

10 (46)^{xlvi}**Sultân Selim****Ve zin:** mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün

Yakında bir güneş yüzlü bizümle oldu hem-sāye
Ki ĥüsninden irer ĥaclet felekde bedr olan aya

KAYNAK:

Mehmet Gürbüz, Kâbilî, *Sultân-ı Ĥübâna Münâsib Eş'âr (Poems to Sing for the Leading Beautiful Beloved) (Millet Library, Ali Emiri Manzum No. 744-745) Part II: Transcription of the Text*, The Department of Near Eastern Languages and Civilizations, Harvard University, Cambridge, MA, USA, 2012, Sources of Oriental Languages and Literatures 110. s. 269.

11 (47)^{xlvi}**Ḥazret-i Sultān Selīm-i Kām-yāb****Veziin:** mefūlü fâilâtün mefūlü fâilâtün

Muṭrib ḥadis-i neyden Rūma rivāyet eyle
Sākī şafā-yı meyden bir dem ḥikāyet eyle

KAYNAK:

Mehmet Gürbüz, *Kâbilî, Sultān-ı Hûbâna Mûnâsib Eş'âr (Poems to Sing for the Leading Beautiful Beloved) (Millet Library, Ali Emiri Manzum No. 744-745) Part III: Transcription of the Text-Index*, The Department of Near Eastern Languages and Civilizations, Harvard University, Cambridge, MA, USA, 2012, Sources of Oriental Languages and Literatures 111, s. 16.

12 (48) ^{xlvi}**Ḥazret-i Sultān Selīm****Veziin:** fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilâtün

Eyledüm tevcih iç ilden düdük timārını
Enderün-ı sînenen çıkşun çerāgum olsun āh

KAYNAK:

Mecmû'a-i Eş'âr, İBB Atatürk Kitaplığı, BEL_Yz_O0043, 78b.

SONUÇ

Mecma'u'n-nezâ'ir'deki Yavuz Sultan Selīm'in olduğuna şüphe bulunmayan murabbanın varlığından aldığımız cesaretle bu makaleyi hazırlamaya ilk teşebbüs ettiğimizde nasıl bir sonuçla karşılaşacağımızı tahmin edemiyorduk. Yavuz Sultan Selīm'in bütün şiirlerini Fars diliyle yazdığı kanaatinin galiba bizi de saran baskın tesiriyle belki üç beş adet şiir bulabiliriz beklentisiyle araştırmalarımıza başladık. Ama vardığımız noktada, Yavuz'a ait olduğuna kesin gözüyle baktığımız 23, büyük ihtimalle Yavuz'un olduğunu

düşündüğümüz 5, Yavuz'a ait olma ihtimali olmakla birlikte emin olamadıklarımız 20 adet olmak üzere toplam 48 adet manzume ortaya çıktı.

Başta şiir mecmuaları ve cönkler olmak üzere, yeni yazmalar, yeni belgeler ortaya çıktıkça, hem bizim muhtemelen isabet kaydedemediğimiz tespit ve değerlendirmelerimiz düzeltilmiş olacak hem de yeni şiirler tespit edilebilecektir. Bu itibarla kocaman bir derya olan el yazmalarının dünyasında daha bilinmeyen, görülmeyen pek çok şey varken “ben yaptım, ben hallettim, ben hepsini buldum” gibi ilmin hakikatine uymayan iddialarda bulunmak abesle iştigaldir. Ali Emîrî'nin bahsettiği Yavuz Sultan Selîm'in bir Türkçe dîvânı olduğu rivayetinin aslı var mıdır, bilmiyoruz. Ancak biz bu çalışmayla en azından, Yavuz'un küçük bir dîvânçe oluşturacak miktarda da olsa Türkçe şiirler kaleme aldığını ortaya koyduğumuzu düşünüyoruz.

KAYNAKÇA

- AÇIKGÖZ, Cenk, *Süleymaniye Kütüphanesi Hamidiye Kitaplığı 1186'da Kayıtlı Mecmu'a-i Eş'âr (vr. 50b-120a), İnceleme-Metin*, Yüksek Lisans Tezi, M.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 2012.
- ALİ EMİRÎ, *Cevâhirü'l-mülûk*, Birinci cüz' - Mukaddime, Asır Matbaası, İstanbul 1319.
- ALİ EMİRÎ, “Edebiyât: Sultan Selîm Han-ı Evvel Hazretleri”, *Âmid-i Sevdâ*, S. 6 (7 Mayıs 1325), s. 88-97.
- ALİ EMİRÎ, *Cevâhirü'l-mülûk*, Matbaa-i Kader, İstanbul 1330.
- ALİ EMİRÎ (a), “Türk Edebiyatının İran Edebiyatına Tesiri”, *Osmanlı Tarih ve Edebiyât Mecmuası*, Sene: 1, Aded: 2 (30 Nisan 1336), s. 22-37.
- ALİ EMİRÎ (b), “Yavuz Sultân Selîm Han Hazretlerinin Beyt-i Şâhânelerinin Tesdîsi”, *Tarih ve Edebiyat Mecmuası*, Yıl: 3, Sayı: 28, 30 Haziran 1336, s. 792-795.
- ALİ EMİRÎ (c), “Yavuz Sultân Selîm Han Hazretlerinin Diğer Mısrâ'-ı Şâhânelerinin Tahmîsi”, *Tarih ve Edebiyat Mecmuası*, Yıl: 3, Sayı: 28, 30 Haziran 1336, s. 795-799.
- ALİ NÜREDDİN, *Kelâmü'l-mülûk Mülûku'l-keâm*, Alem Matbaası, İstanbul 1311.
- ARSLAN, Mehmet, *Tayyâr-zâde Atâ Osmanlı Saray Tarihi -Târih-i Enderûn-*, 4 Cilt, Kitabevi Yay., İstanbul 2010.

- ATİK GÜRBÜZ, İncinur, *Mecmū'atü'l-Letâ'if ve Sandūkatü'l-Ma'ârif [Bursa (İnebey) Print and Manuscripts Library, No. 2276] [İstanbul University Rare Books Library, No. T 739], Part I: Analysis-Transcription Of The Text*, The Department of Near Eastern Languages and Civilizations, Harvard University, Cambridge, MA, USA 2015, Sources of Oriental Languages and Literatures 121.
- AZAP, Samet, *Koyunoglu Müzesi Kütüphanesi'ndeki 11452 Numaralı Şiir Mecmuası (İnceleme-Metin)*, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, SBE Konya 2010.
- BİLMEN, Saffet Sıdkı, *Şâir Osmanlı Padişahları, Edebî Tetkik*, Aydınlık Basımevi, İstanbul 1942.
- BOYSAK, Nail, *Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi'ndeki 1479, 1591, 2752, 3005 Numaralı Şiir Mecmualarının Tanıtımı ve 2752, 3005 Numaralı Mecmuaların Metni*, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, SBE Konya 2007.
- BURSALI MEHMED TAHİR, *Osmanlı Müellifleri, C.2, Matbaa-i Âmire*, İstanbul 1333.
- CANIM, Rıdvan, *Tezkiretü's-şu'arâ ve Tabsiratü'n-nuzamâ (İnceleme – Metin)*, AKM Yay., Ankara 2000.
- DURMUŞ, Tuba İşinsu, “Selîmî”, *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, <http://www.turkdebityatisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=7545> (e.t.: 20.06.2016).
- Cönk*, İBB Kütüphanesi, Atatürk Kitaplığı, MC_Yz_K 0554.
- Cönk*, Millî Kütüphane, 06 Hk 3624.
- Cönk*, Millî Kütüphane, Yz. Cönk 109.
- Cönk*, Milli Kütüphane Cönk 151.
- es-SEYYİD RIZÂ, *Âsâr-ı Eslâfdan Tezkire-i Rızâ*, İkdâm Matbaası, İstanbul 1316.
- GIYNAŞ, Kâmil Ali, *Pervâne Bey Mecmuası*, 3 Cilt, Akademik Kitaplar, İstanbul 2014.
- GİBB, E. J. Wilkinson, *Osmanlı Şiir Tarihi (A History of Ottoman Poetry) I-II*, Çev: Ali Çavuşoğlu, Akçağ Yayınları, Ankara 1999?
- GÜRBÜZ, Mehmet (a), *Kâbilî, Sultân-ı Hûbâna Münâsib Eş'âr (Poems to Sing for the Leading Beautiful Beloved) (Millet Library, Ali Emiri Manzum No. 744-745) Part II: Transcription of the Text*, The Department of Near Eastern Languages and Civilizations, Harvard University, Cambridge, MA, USA 2012, Sources of Oriental Languages and Literatures 110.

- GÜRBÜZ, Mehmet (b), *Kâbilî, Sultân-ı Hûbâna Münâsib Eş'âr (Poems to Sing for the Leading Beautiful Beloved) (Millet Library, Ali Emiri Manzum No. 744-745) Part III: Transcription of the Text-Index*, The Department of Near Eastern Languages and Civilizations, Harvard University, Cambridge, MA, USA 2012, Sources of Oriental Languages and Literatures 111.
- HOCA SA'DEDDİN EFENDİ, *Tâcü't-tevârih*, C. 2, Tab'hâne-i Âmire, İstanbul 1280.
- İSEN, Mustafa - A. Fuat Bilkan, *Sultan Şairler*, Akçağ Yay., Ankara 1997.
- İSEN, Mustafa, Ali Fuat Bilkan, Tuba İşinsu Durmuş, *Sultanların Şiirleri Şiirlerin Sultanları*, Kapı Yayınları, Ankara 2012.
- KÂF-ZÂDE FÂ'İZÎ (yz.), *Zübdetü'l-eş'âr*, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi TY 2472.
- KAPLAN, Sadettin, *Sultanların Şiirleri Şiirin Sultanları*, Saka Yayınları, Gebze 2005.
- KAPLAN, Yunus, "Keşfi", *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü* <http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=4613> (e.t.: 20.06.2016).
- KAYA, Tufan, *Konya Bölge Yazmalar Kütüphanesi'ndeki 13467 Numaralı Mecmuanın Metni*, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, SBE, Konya 2007.
- KESİK, Beyhan, "Kanuni'nin Şah Tahmasb'ın Gazeline Cevabı", *Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi –SOBİDER-*, Yıl: 2, Sayı: 2, Mart 2015, s. 203-210.
- KESİK, Beyhan, *Selîmî (II. Selîm) Divançesi*, Vizyon Yayınevi, Ankara 2012.
- KILIÇ, Filiz, *Âşık Çelebi Meşâ'irü'ş-şu'arâ (İnceleme- Metin)*, 3 Cilt, İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Yay., İstanbul 2010.
- KOÇU, Reşat Ekrem, *Âşık ve Şair Padişahlar*, Doğan Kitap, İstanbul 2005
- KÖKSAL, M. Fatih, *Edirneli Nazmî Mecma'u'n-nezâ'ir (İnceleme-Tenkitli Metin)*, Doktora Tezi, 3 Cilt, Hacettepe Üniversitesi, Ankara 2001, s. 702-703.
- KÖKSAL, M. Fatih, "Ferdî", *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, <http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=376> (e.t.: 18.06.2016).
- KUT, Günay, *Heşt Bihîşt - The Tezkire by Sehî Beg*, Sources of Oriental Languages and Literatures 5, Harvard University, Cambridge 1978.
- KUTLAR, Fatma Sabiha, Müjgân Çakır, Hanife Koncu, *Mehmed Tevfik Kâfile-i Şu'arâ*, Doğu Kütüphanesi, İstanbul 2012.
- KUTLUK, İbrahim, *Kınalı-zâde Hasan Çelebi - Tezkiretü'ş-şu'arâ*, 1. Cilt, TTK Yay., Ankara 1989.

- Mecmû'a-i Eş'âr*, İBB Atatürk Kitaplığı, BEL_Yz_O0043.
- Mecmû'a-i Eş'âr*, İBB Atatürk Kitaplığı, K 0351.
- Mecmû'a-i Eş'âr*, İBB Kütüphanesi, Atatürk Kitaplığı K 0352.
- Mecmû'a-i Eş'âr*, İBB Kütüphanesi, Atatürk Kitaplığı Yz. 00072.
- Mecmû'a-i Eş'âr*, İBB Kütüphanesi, Atatürk Kitaplığı Yz. 00092.
- Mecmû'a-i Eş'âr*, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, TY 9651.
- Mecmû'a-i Eş'âr*, Kastamonu İl Halk Kütüphanesi, Nu. 1088.
- Mecmû'a-i Eş'âr*, Konya Bölge Yazmalar Kütüphanesi 13467.
- Mecmû'a-i Eş'âr*, M. Fatih Köksal Özel Kütüphanesi, Yz. 183-Mec. 21
- Mecmû'a-i Eş'âr*, M. Fatih Köksal Özel Kütüphanesi, Yz. 294-Mec. 90.
- Mecmû'a-i Eş'âr*, Manisa İl Halk Kütüphanesi Nu. 202.
- Mecmû'a-i Eş'âr*, Millet Kütüphanesi, Ali Emîrî Mnz. 574.
- Mecmû'a-i Eş'âr*, Millet Kütüphanesi, Ali Emîrî Mnz. 598.
- Mecmû'a-i Eş'âr*, Millet Kütüphanesi, Ali Emîrî Mnz., Nu. 571.
- Mecmû'a-i Eş'âr*, Millet Kütüphanesi, Ali Emîrî Mnz. 651.
- Mecmû'a-i Eş'âr*, Millet Kütüphanesi, Ali Emîrî Mnz. 635.
- Mecmû'a-i Eş'âr*, Millet Kütüphanesi, Ali Emîrî Mnz. 643.
- Mecmû'a-i Eş'âr*, (*Selîm-i Sâni Divânçesi*), Millet Kütüphanesi Ali Emîrî Arabî 4341.
- Mecmû'a-i Eş'âr*, Millî Kütüphane, 06 HK 06 HK 240.
- Mecmû'a-i Eş'âr*, Millî Kütüphane, 06 HK 319.
- Mecmû'a-i Eş'âr*, Millî Kütüphane, 06 HK 436.
- Mecmû'a-i Eş'âr*, Millî Kütüphane, Yz A 2006.
- Mecmû'a-i Eş'âr*, Millî Kütüphane, Yz A 2552.
- Mecmû'a-i Eş'âr*, Millî Kütüphane, Yz A 3291.
- Mecmû'a-i Eş'âr*, Millî Kütüphane, Yz A 7456.
- Mecmû'a-i Eş'âr*, Millî Kütüphane, Yz A 796.
- Mecmû'a-i Eş'âr*, Nuruosmaniye Kütüphanesi, 4923.
- Mecmû'a-i Eş'âr*, Nuruosmaniye Kütüphanesi, 4940.
- Mecmû'a-i Eş'âr*, Süleymaniye Kütüphanesi, Ali Nihat Tarlan 21.
- Mecmû'a-i Eş'âr*, Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, Revan 1969.
- Mecmû'a-i Eş'âr*, Yapı Kredi Bankası Sermet Çifter Kütüphanesi Nu. 1083.
- Mecmû'a-i Nezâ'ir*, Berlin Devlet Kütüphanesi, Diez A. Oct.

- Mecmû'a-i Eş'âr ve Fevâ'id*, Süleymaniye Kütüphanesi Aşir Efendi Nu. 1459.
- Mecmû'a-i Eş'âr*, İBB Kütüphanesi, Atatürk Kitaplığı K 007.
- Mecmû'a-i Eş'âr*, İBB Kütüphanesi, Atatürk Kitaplığı MC Yz K 0287.
- Mecmû'a-i Eş'âr*, Berlin Devlet Kütüphanesi, Diez A. Oct. 159.
- Mecmû'a-i Eş'âr*, Berlin Devlet Kütüphanesi Ms. or Oct. 2216.
- MEHMED ÂRİF (yz.), *Mecmû'a-i Kenz-i Esrâr ve Defîne-i Envâr*, Millî Kütüphane, Yz A 3369.
- REŞİT, Muzaffer, *Divan Şiiri Antolojisi (Başlangıcından Bugüne Türk Şiiri I)*, Varlık Yayınları, İstanbul 1958.
- RİYÂZİ ÇELEBİ (yz.), *Riyâzu'ş-şu'arâ*, Süleymâniye Kütüphanesi, Es'ad Efendi, Nu. 3871.
- SEHÎ, *Âsâr-ı Eslâfdan Tezkire-i Sehî*, Matbaa-i Âmidî, İstanbul 1325.
- SERTKAYA, Osman F., "Osmanlı Şairlerinin Çağatayca Şiirleri IV", *İÜEF Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, S.XXII (1974-1976), s. 170-172.
- SOLAK-ZÂDE HEMDEMÎ, *Solak-zâde Târîhi (Târîh-i Solak-zâde)*, Mahmûd Bey Matbaası, İstanbul 1297.
- SUBAŞI, M. Hüsrev, *Yavuz Sultan Selîm'in Türkçe Şiirleri ve Bunlara Yazılan Nazireler*, Öğretim Üyeliği Tezi, İstanbul Yüksek İslâm Enstitüsü, İstanbul 1982.
- SUER, Fatih Hamza, *Sivas Ziya Bey Yazma Eserler Kütüphanesindeki 6457 Numaralı Şiir Mecmuası (İnceleme – Metin)*, Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi SBE, Sivas 2012.
- ŞAPOLYO, Enver Behnan, *Osmanlı Sultanları Tarihi*, Rafet Zaimler Yayınevi, İstanbul 1961.
- ŞARDAĞ, Rüştü, *Şair Sultanlar*, Türkiye İş Bankası Yay., Ankara 1982.
- ŞARİPBKOVA, Saule, *Acem Sürûri ve Divançe'si*, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi SBE, Ankara 2001.
- ŞEMSEDDİN SÂMÎ, *Kâmûsu'l-a'lâm*, C. 4, Mihrân Matbbası, İstanbul 1311.
- ŞEYH VASFÎ, *Bârka – Yavuz Sultân Selîm'in Eş'ârıyla Tercümeleri*, Şirket-i Mürettibiye Matbaası, İstanbul 1308.
- TARLAN, Ali Nihad, *Yavuz Sultan Selîm Divanı*, Ahmet Halit Kitabevi, İstanbul 1946.
- TUMAN, Mehmet Nâil, *Tuhfe-i Nâ'ili (Divân Şairlerinin Muhtasar Biyografileri)*, [Tıpkıbasım], 2 Cilt, Haz.: Cemal Kurnaz, Mustafa Tatçı, Bizim Büro Yayınları, Ankara 2001.

- TURAN, Şerafettin, “Hoca Sâdeddin Efendi”, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, C. 19, 1998, s. 196-198.
- UĞUR, Ahmet, Mustafa Çuhadar, *Celâl-zâde Mustafa – Selîm-nâme*, MEB Yay., İstanbul 1997.
- UĞUR, Ahmet, Mustafa Çuhadar, Ahmet Gül, İbrahim Hakkı Çuhadar, *Kitâbü’l-târîh-i Künhü’l-ahbâr*, I. cilt II. kısım, Erciyes Üniversitesi Yayını, Kayseri 1997
- YILMAZ, Kâşif, *III. Selîm (İlhâmî) Hayatı, Edebî Kişiliği ve Dîvânının Tenkitli Metni*, Trakya Üniversitesi Rektörlüğü Yayınları, Edirne 2001.
- ZAVOTÇU, Gencay, *Rıza Tezkiresi (İnceleme-Metin)*, Sahhaflar Sarayı, İstanbul 2009.
- ZİYÂ PAŞA, *Harâbât*, 3 Cilt, Matbaa-i Âmire, İstanbul 1291.

“TURKISH POEMS OF SELİM I”

Abstract

Old resources had agreed on that Selim I, owner of Persian divan, did not write Turkish poems or had little. Even, it is an ongoing issue and still a current debate today. However, some anthologies of today cite Turkish poems of Selim I as some tezkiras (anthology of poet biography) in the past. How?

In this study, the question related to the topic is questioned, a detailed evaluation of the sources is made, the method of the study is explained and finally, 28 Turkish poems, including 5 of which (we are) uncertain of their belonging to Selim I are cited (published), critically edited and verified with their sources. Apart from these, 20 poems stayed undetermined that either they belong to Selim I or written by his grandson Selim II who has same penname, are also cited here.

Although the debate is still going on (presence of Selim I's Turkish poems), especially recent anthologies prepared for exclusively sultan poets include and cite Yavuz's Turkish poems without recording any sources about their belongings. This is the problematic case that caused suspicion. Moreover, with this respect, despite the claim that Yavuz did not write Turkish, more than 20 Turkish poems are cited in this study. This also shows that there must be a political side of the issue.

In this study, first hand sources such as poetry magazines and cönks were used, and the studies did not show the sources of Selim I's Turkish poems are not mentioned and the Turkish poems did not have the reliable sources are not included.

Keywords

Selim I, Turkish poems, sultan poets.

- ⁱ Bütünüyle 16. yüzyıl şairlerinin şiirlerinin bulunduğu oldukça eski bu mecmuadaki şiirin başlığında Yavuz Selim'e ait olduğu açıkça yazmaktadır. Ayrıca şiirin II. Selim veya herhangi başka bir şair adına mecmualarda kayıtlı olmamasına nazaran mecmua derleyicisinin tespitini doğru kabul ediyoruz.
- ⁱⁱ Bu şiir, *Mecma'u'n-nezâ'ir*'in Topkapı Sarayı Kütüphanesi nüshasında yer almakta ve "Sultân Selim" başlığı altında bulunmaktadır. Gerek mecmuanın yazılış tarihi (1523 veya 1534) gerekse eserin müellif hattı olması, burada zikredilen Sultân Selim'in Yavuz olduğunu şüpheye mahal bırakmayacak tarzda ortaya koymaktadır. Bu mecmuadaki Sultân Selim'in, *Mecma'u'n-nezâ'ir*'in yazıldığında yeni doğmuş veya 11 yaşında bir çocuk olan İkinci Selim olması mümkün değildir.
- ⁱⁱⁱ Sonradan yazılan kimi antolojilerde de kaynak gösterilmeksizin yer alan bu şiirin Yavuz Sultan Selim'e aidiyetine Subaşı'nın tespit ettiği iki yazma mecmuada ve ayrıca Ali Emîrî'nin kitabında yer alması yeterli delil teşkil etmektedir kanaatindeyiz.
- ^{iv} Ali Emîrî, dipnotta, bu gazelin matla beytinin Hisâlî'nin *Metâli'u'n-nezâ'ir*'inde II. Selim'e ait gösteriliyorsa da eski mecmualarda Selim-i Evvel'in olduğunun yazılı olduğunu kaydediyor (s. 190). Nuruosmaniye 4940'da kayıtlı mecmuanın, bu şiirle aynı sayfadaki bir şiirin başlığında "*Der-Medh-i Pâdişâh-ı Cihân Hazret-i Sultân Süleymân Han Ebbedallâhu Saltanatahû ilâ Âhiri'z-zamân*" yazmasından Kanuni döneminde derlendiği anlaşılmaktadır. Aynı mecmuadaki Selimî mahlaslı şiirin başlığında "Li'l-merhûm Selim Şâh" yazdığına göre şiirin II. Selim'e ait olma ihtimali yoktur.
- ^v Sadece bir mecmuada karşımıza çıkan bu şiirin de -mecmua derleyicisinin tesptine nazaran- I. Selim'e aidiyetine şüphe etmiyoruz. Şöyle ki, adı geçen tezde "Sultân Selim" adına kayıtlı iki şiir daha vardır. Onların başlığında "Allah ömrünü uzun, saltanatını daim etsin" şeklinde dua edilirken bu şiirin başlığındaki "merhûm" ve "*rahîmehu'llâh*" ifadelerinin kullanılmasına nazaran mecmuanın diğer iki şiirde saltanatının devamı için dua edilen II. Selim döneminde tutulduğunu, "*merhûm*" denilen Selim'e ait şiirin ise mecmuaya kaydedildiği zaman hayatta bulunmayan Yavuz Sultan Selim'a ait olduğu anlaşılmaktadır.
- ^{vi} Ali Emîrî Efendi bu gazel hakkında "*Şu gazel-i şâhâneleri ve ba'zı eş'âr-ı hümayûnlarını hâvî hafîdleri şeh-zâde Bâyezîd tarafından altun kaleme yazdırılmış ve tuğrâ-yı garrâ-yı şâhâneleri de kenârlarına vaz' olunmuş bir kıymetli mecmuada mevcuddur*" demekle birlikte mecmuanın yer ve numarasını vermemektedir (1336: 3). Emîrî'nin naklettiği mecmuanın, nüsha farklarına nazaran Sertkaya ve Subaşı'nın kullandıkları Topkapı nüshası olmadığını söyleyebiliriz. Bu şiirin, yazımızda da naklettiğimiz kimi kaynaklarda, Tatar diliyle (Çağatayca) şiirler yazdığı söylenen Yavuz Sultan Selim'e aidiyetine şüphe yoktur.
- ^{vii} Bu gazel, *Atâ Tarihi*'nden başlamak üzere günümüze kadar çeşitli matbu eserlerde de Yavuz Sultan Selim'e ait Türkçe şiirler arasında gösterilmiştir. Latîfî ile ona uyan Riyâzî, Âlî ve Kâf-zâde Fâizî, bu şiirin Neşrî'ye ait olduğunu iddia etseler de Emîrî, Yavuz'a ait oluşuna *Âşık Çelebi Tezkiresi*'nde Neşrî diye bir şairin hiç bulunmayışını, Kınalızâde'nin Neşrî maddesinde bu şiirden örnek vermeyişini ve aparatta görüleceği üzere gazelin Topkapı nüshasında "*Baňa dîrler ki bütün Oşmân ili mülküñ senüñ*" şeklinde geçen mısrayı delil olarak gösterir (1330: 195). Bizim tespitlerimiz ise Ali

Emîrî'nin tespitini şüpheye mahal bırakmayacak derecede teyit etmektedir: *Pervâne Bey Mecmuası*'nda II. Selîm 'in şiirleri için "tâle bekâ'uhû" (ömrü uzun olsun) denirken bu şiirin başlığında "tâbe gerâhu" (toprağı iyi olsun) denmesi de şiirin Yavuz'a aidiyetini gösteren önemli bir delil kabul edilebilir. Şiirin Yavuz Selîm'e ait oluşuna daha sağlam bir delil de Berlin Devlet Kütüphanesi, Diez A. Oct. 159 numarada kayıtlı bir şiir mecmuasının 125a sayfasında, bu şiire *Vahyî* mahlaslı bir şairin yazdığı tahmistir. Tahminin son bendinde şair 922 tarihini lafzen zikretmektedir ki bu da nazirenin henüz Yavuz Sultan Selîm tahttayken yazıldığını gösterir:

Oldı *tokuz yüz yigirmi*şi içinde ol sakîm
 Çâre olmadı bu derde çâre eyleye hekim
 Düşdi 'asker beynine ey Vahyî-i pür-hûn le'im
 Ey felek tokuz tolu câm içmeyince bu Selîm
 Devr içinde bulmadum hergiz ayakdaşum benüm

Bu şiire İydî'nin yazdığı bir nazire de aynı mecmuada (125b) şu matla' ile başlıyor (Başlık: Nazîre-i Sultân Selîm): *Garķ iderdi âlemi gözden aķan yaşum benüm / Köpri olmasaydı üstünde eger kaşum benüm.*

^{viii} Ferdî'nin tahmis ettiği ve mecmuada "*Tahmîs-i Ferdî Ğazel-i Sultân Selîm*" başlığıyla yer alan bu şiirin II. Selîm'e ait olması ihtimali yoktur. Zira Ferdî, Latîfî'ye göre 1546, Edirneli Nazmî'ye göre 1551/52, Âşık Çelebi'ye göre 1555 yılında ölmüştür (Köksal 2013). II. Selîm 'in 1566 yılında yani Ferdî'nin ölümünden en az 11 sene, belki de (Latîfî'nin kavli doğruysa) 19 sene önce ölmüş bulunan bir şairin o yaşlarda henüz çok genç olan herbâlde şiirleriyle de tanınmayan Sarı Selîm'i tahmis etmesi mümkün görünmemektedir. Nitekim tahmis edilecek kadar beğenilen bu şiir II. Selîm'in *Dîvânçe*'sinde de yoktur.

^{ix} Bu şiire ilgili herhangi bir ihtilaf olmadığı için *Atâ Tarihi*'nden bu yana Yavuz Selîm'e ait olarak zikredilen ve bu şiiri de Yavuz Sultan Selîm'in şiirleri arasına almakta bir beis görmedik.

^x Bu şiirin Yavuz'a ait olup olmadığına dair de herhangi bir tartışma yoktur. Ali Emîrî Efendi, bu şiire ilgili düştüğü dipnotta "*Bazı mecmualarda 'maksad ancak' muharrerdir. Lâkin Millet Kütüphanesi'nde mevcut olan Dîvân'da 'âh maksad' yazılıdır.*" bilgisini vermektedir. Ancak bununla hangi kastettiği divanın hangi divan olduğu anlaşılmamaktadır. Bildiğimiz kadarıyla Millet Kütüphanesi'de II. Selîm'in *Dîvânçe*'si mevcuttur.

^{xi} Kıt'anın ikinci beytinde geçen "*turğanlar*" kelimesi, bizce bu şiirin Yavuz Sultân Selîm'e ait olduğunun çok ciddi bir delilidir. Klasik Osmanlıcada kullanılmayan bu Çağatayca kelimeye yer veren Sultan Selîm, elbette kaynaklarda *Nevâyi Dîvânî*'ni sık sık okuduğu, "şive-i Tatar" ile (Çağatayca) şiirler yazdığı kaydedilen, burada da Çağatayca bir gazeli ve bir müfredi bulunan Yavuz Sultan Selîm olmalıdır.

^{xii} *Tarih-i Atâ*'dan beri bütün matbu kaynaklarda Yavuz Sultan Selîm'e ait olduğu kaydedilen bu meşhur kıt'a ile ilgili herhangi bir ihtilaf yoktur. İki şiir mecmuası ve bir cönkte tespit etmemiz, bu kıt'anın yazmalarda da mevcudiyetini tescil etmesi bakımından önemlidir.

^{xiii} Ali Emîrî Efendi'nin tespit ettiği bu kıt'anın Yavuz Sultan Selîm'den sadır olduğuna birkaç bakımdan şüphe yoktur. Bir hükümdarın dilinden dökülen bu beyitlerdeki ifadeler; Yavuz'un kişilik özellikleri, devlet yönetimi anlayışı gibi özellikleri göz önüne

alındığında ona aidiyetini gösterdiği gibi dil ve söyleyiş tarzı da bunu teyit eder vaziyettedir.

^{xiv} Çağatay Türkçesiyle yazılmış diğer şiir gibi bu matlâm da Yavuz'un bu şiveyle şiirler yazdığını bildiren kaynaklara istinaden ona ait olduğu açık olan şiirler arasında düşünüyoruz.

^{xv} Ali Emîri Efendi bu şiiri Namık Kemâl'in *Ta'kîb-i Harâbât*'ından naklettiği şu cümleleri kaynak göstererek Yavuz Selîm'in şiirleri arasında sayar: "*Bir de yine lâ-edrî işaretili ebyât arasında gördüğüm;*

'Âlemde seniñle bulurum lezzet-i cânı

Sen olmayacak ben n'iderem cân-ı cihânı

beytinden ise Sultan Selîm-i Evvel'iñ;

Hep seniñçündür benim dünyâ gamun çekdiklerüm

Yoksa 'ömrüm varı sensüz n'eylerem dünyâyı ben

beyti daha ziyâde şâyân-ı intihâb değil mi?"

Biz de Namık Kemâl'in tespitine ve Ali Emîri'nin tasdikine istinaden bu beytin Selîm-i Evvel'in şiirlerinden olduğunu kabul ediyoruz.

^{xvi} Bir yazma şiir mecmuasında da varlığını tespit ettiğimiz bu beyitle ilgili olarak Gelibolulu Âlî beyti yazdıktan sonra; "...matlâı da anlardan şâdr olmuşdur. 'Çaldıran şavaşında ve Şâh İsmâ'îl münhezim olduğdan soñra ardınca varup ber- taraf idince sa y kaşdın it-dükde yeñiçeri zümresi mâni olup h'âh u nâ-h'âh kendüleri döndürmişler idi. Matlâ-ı mezbûri ol mahalde buyurdıkları şübüt bulmuşdur' diyü yazmışlardur." demektedir (Uğur vd. 1997: 1/2: 1190). Bu bilgi aynı zamanda, diğer kaynaklarda geçen ama beytin manasına uymayan مكر imlâsının ("meger" de "mekir" [mekr'den muhaffef] de okunsa) doğru olmadığını, yazma mecmuada ve *Künhü'l-ahbâr*'da geçen "nöker" in doğruluğunu gösteriyor. *Solak-zâde Târîhi*'nde de aynı hadise anlatılmaktadır. Esasen Solak-zâde de bu hususta "*Cihânun gerçi nüş itdüm yedi tâsdan geçen zehrîn / Velî ol zehr-i kâtilden beter buldum meger kahrîn' beyti anlardan şâdr olmuşdur. Böyle olduğına şübhe yokdur...*" (Solak-zâde 1297: 420) diyerek beytin Yavuz'a ait olduğuna emin olduğunu kaydeder. Ali Emîri de, bu şiire dair *Cevâhirü'l-mülûk*'de düştüğü dipnotunda hadiseyi Solak-zâde'den naklederek "*beyti mezkûru kemâl-i teessürle ol mahalde inşâd buyurdıkları Solak-zâde Târîhi'nde muharrerdir.*" der (1330: 198) ve makalesinde de şiirin *Solak-zâde Tarihi*'nde geçtiğine göre şüpheye mahal kalmadığını kaydeder (1336: 4).

^{xvii} Latîfi bu beyti Yavuz'un olmayıp ona isnat edilen şiirlerden sayar (Canım 2000: 151). Şiirin kaynaklarında zikrettiğimiz tahmininin sadece üçüncü beytinde müfredin her iki mısrasını da şiirine alan Emîri, "*Ben yatam lâyık mı ol karşumda ayağın tura*" mısraı için -daha önceki makalesinde (1325: 94) Muallim Nâcî'den iktibas ederek düştüğü notta "*Bu mısra Türk lisanının birçok şiveleri miyânında şive-i Osmâni'den ziyâde şive-i Tatarı andırır.*" der. Galiba bununla Yavuz'un kendisinin "şive-i Tatar" dediği, eski eserlerde de öyle ifade edilen Çağatayca şiir yazma kabiliyetine binaen beytin Selîm'e aidiyetine de vurgu yapmak istemiştir. Latîfi'nin reddine rağmen, zekâ ve söyleyiş itibarıyla mükemmel olan bu beytin de Selîm-i Evvel'e ait olduğu kanaatindeyiz.

^{xviii} Ali Emîri Efendi'nin, bu beyte yazmış olduğu tahminin ilk bendinde düştüğü dipnottaki şu ifadeleri bize göre bu matlâm Yavuz'a aidiyetini tescil edici mahiyettedir: "*Di-yarbakırlı Saîd Paşa merhûmun 1305 senesinde tab' olunan Mescînu'l-edeb unvanlı kitabının*

249 uncu sahifesinde şu münâcât Sultan Süleymân hazretleri nâmuna gösteriliyor ise de müşârun ileyhin mevcud olan beş ku'a Türkî dîvânının görülmemiş ve elimize geçen bazı mecmualarda Yavuz Sultân Selîm Han hazretlerinin olduğu gösterilmiş ve hatta şu'arâ-yı kadîmeden Sâdık nâmında bir şâ'ir tesdîs ederek bâlâsında 'Müseddes-i Beyt-i Sultân Selîm Han' ibaresi görülmüştür." Hüsrev Subaşı ise, Emîrî'nin Cevâhirü'l-mülûk'undan aktardığı bu matla' ile ilgili "beytin Yavuz'a aidiyetine tam muknî olunamamakla birlikte..." notunu düşmektedir. Bizim kanaatimize göre bir şiir veya bir eser eski kaynaklarda (divan, şiir mecmuası, tezkire, cönk vs.) herhangi bir şair veya müellife isnat edilmişse ve aksi ispatlanamıyorsa o şiir ve eserin adına kaydedilmiş müellifin kabul edilmesi en doğru olan yoldur. Hele ki bu beyitte olduğu gibi başka bir şaire de mal edilmesi veya başka bir itiraz vaki değilse ve aykırı üslûp özellikleri yoksa Emîrî'nin tespitine katılmamak için bir sağlam bir gerekçe yoktur diye düşünüyoruz.

^{xix} Subaşı, (Millet Kütüphanesi) AE Türkçe Manzum 28 numarada (Adı geçen kütüphanede bugün için böyle bir numara yoktur. MFK) kayıtlı mecmuadan aktardığı bu şiire ilişkin notunda şöyle diyor: "Bu beyti Kemal Paşa-zâde Tevârih-i Âl-i Osmân'ın onuncu defterinde naklediyor. Bu nakle göre Yavuz son Edirne yolculuğunda, çok sevdiği Edirne ve havalisi için bu beyti söylemiş ve İbn Kemâl'den de beytine cevap verilmesini istemiş. O da 'pâdîşahın emri üzerine' hemen oracıktâ:

Geldi yâduma fezâ-yı dil-güşâ-yı Edrene

Virdi ayşuma keder zıkr-i safâ-yı Edrene

matla'lı gazelle cevap vermiştir." Bu bilgi beytin Yavuz'a aidiyetine yeterli delildir. Bu arada ikinci mısradâ geçen "ur da" kelimesinin -anlamca olmasa da lafız olarak- eski yazıda "Arda" da okunmaya müsait olduğunu ve burada Tuna, Meriç, Arda'nın ustalıklı bir şekilde bir arada kullanıldığına dikkat çekelim. Nitekim bir sonraki beyitte de aynı kelime oyununu görmek mümkündür.

^{xx} Yukarıdaki matlaı oldukça benzeyen bu matlaın da aynı gerekçelerle Yavuz Sultan Selîm'e ait olduğu rahatlıkla söylenebilir.

^{xxi} Gelibolulu Âlî, Sultan Selîm 'in "yanıkara" denilen illete tutulmasından sonra "bolay ki ilâc-pezir ola" diyerek 40 gün Karışdıran'da ikamet ettiğini, başta reisülhükemâ Ahî Çelebi olmak üzere bütün tabiplerin onu iyileştirmek için büyük gayretler sarfettiklerini ancak ilaçlarının çare etmediğini anlattıktan sonra Yavuz'un beyti o ızdırap içinde söylediğini kaydeder (Uğur vd. 1997: 1/2: 1189-90). Aynı olayı Solak-zâde Hemdemî de anlatır: "... beytini bi'l-bedâhe ol ıztrabları hâlinde söylemişlerdür." (Solak-zâde 1297: 420). Yavuz'un yaşadığı döneme uzak sayılmayacak bir dönemde yazılan her iki tarihte de anlatılan hikâye şiirin Yavuz'a ait olduğunu tereddütsüz ortaya koymaktadır.

^{xxii} İlk defa Rızâ Tezkiresi'nde Yavuz'a ait gösterilen bu beyitten, oradan naklen Ali Emîrî (1325: 90) de bahsetmiş, Subaşı da Ali Emîrî'nin makalesinden alarak çalışmasında değerlendirmiştir. Bu şiire dair herhangi bir ihtilaf veya itiraz mevcut olmadığı için Yavuz'a ait şiirler arasında kabul ediyoruz.

^{xxiii} Her iki kaynakta da bu şiirin, hemen üstünde yer alan "Su'âl-i Şâh İsmâ'il" başlığı altındaki;

Su'âlüm var saña Monlâ Selîmî

'Alî Tañrı mıdır Tañrı 'Alî mi

beytine cevaben yazıldığı kayıtlıdır.

^{xxiv} Yalnızca bir mecmuada tespit ettiğimiz bu gazel II. Selîm'in *Dîvânçe*'sinde yer almaktadır. Ayrıca, kayda değer bir özellik olarak şiirde redif olan -mAdIn ekinin Eski Anadolu Türkçesinde kullanılan bir ek olması hasebiyle 16. yüzyılın ilk çeyreğinde yaşayan Yavuz'un bu eki kullanma ihtimali II. Selîm'e göre çok daha fazladır.

^{xxv} Ali Emîrî, bu şiir için Latîfî'nin, şiirin aslında Nihânî'ye ait olduğunu ancak Selîm'e isnat edildiğini söylemesinden (bk. Canım 2000: 542) etkilenerek Riyâzî, Âlî ve Evliyâ Çelebi'nin de şiiri Nihânî'ye ait gösterdiklerini ifade eder. Âşık Çelebi'nin ise Nihânî için "*Nihânî Hacı Hasan-zâde Medresesi'nde müderris iken üstâdum Sürürî Çelebi âna dâniş-mend olmuş, andan işitdüm; şi'ri çendân makbûl u matbû' degüldür.*" dediğini belirtir ve Hisâlî'nin *Metâli'u'n-nezâ'ir*'inde de şiirin matlainın Sultân Selîm-i Evvel'e ait olmak üzere kaydedildiğini bildirir (1330: 301-202; 1325: 96). Ne var ki şiirin Yavuz Selîm'le birlikte savaşlara katılan Edirneli Nazmî'nin *Mecma'u'n-nezâ'ir*'inde de Nihânî'ye ait, üstelik "zemin şiir" olarak görünmesini de (Köksal 2001: 3/2779) büsbütün gözardı edemeyiz. M. Hüseyin Subaşı, şiirin Nihânî adına kaydedildiği üç mecmuayı daha gösterir. Ancak muhtevanın, şiirin Yavuz'a ait olma ihtimalini çok güçlendirdiğini söyleyelim. Yavuz'un, diğer bazı şiirlerinde de malum mücadele dolayısıyla "Râfizîler"i konu edindiğini biliyoruz. Özellikle Ali Emîrî'de matladan bir önceki beyit, Subaşı'nın tezinde makta' olan şu beyit -eğer sonradan başkaları tarafından şiire ilâve edilmemişse-, şiirin Yavuz Selîm'e aidiyetini daha da netleştirmektedir:

Kal'alar feth idelüm mülk-i 'Acem'de ey *Selîm*

Ḥavf ide Tebrîzîler bizden kemâhîler gibi

Subaşı, "Yavuz'a Ait Şiirler" arasında yer verdiği bu şiir hakkında "Gerek Emîrî'nin mütâlaasına ve bu şiire nazîre yazanların aynı zamanda Yavuz'un öteki şiirlerini de tanzîr eden kişilerden olmasına bakarak Yavuz'a izâfesi kuvvet kazanmaktadır." demektedir. Ayrıca diğer hususlar olmasa, tek başına Subaşı'nın tespit ettiği bir mecmuadaki "Sultân Selîm bin Bâyezîd Ḥan Fermâyed" başlığı dahi şiiri Yavuz'a ait kabul etmemize yeterli olurdu. Ne var ki, bizim kanaatimiz de bu yönde olmakla birlikte, başta *Mecma'u'n-nezâ'ir* olmak üzere farklı mecmualarda şiirin sahibi olarak Nihânî'nin görünmesi dolayısıyla, biz şiiri bu bölüme almayı daha doğru buluyoruz.

^{xxvi} Millî Kütüphane Yz. A 7456'da kayıtlı mecmua, 19. yüzyılda, belki 20. yüzyıl başlarında düzenlenmiş oldukça yeni bir nüshadır. Bu itibarla başlıktaki "Yavuz" kaydına ihtiyatla yaklaşmak gerekir. Bu şiirin başlığı Pervâne Bey'de "*Gazel-i Sultân Selîm*"dir. Yavuz'un diğer şiirlerinde -ki iki şiirdir- "tâbe serâhu" başlığını kullanan Pervâne'nin burada sadece Sultân Selîm demesi II. Selîm'e ait olma ihtimalini akla getirmektedir. Ne var ki Pervâne Bey, II. Selîm'e ait (*Dîvânçe*'sinde de bulunan) diğer bütün şiirlerde "tâle bekâ'uhû" (ömrü uzun olsun) derken, onun burada bu başlığı kullanmaması şiirin II. Selîm'e aidiyeti ihtimalini zayıflatıyor. Kaldı ki *Pervâne Bey Mecmuası*'ndaki II. Selîm'e ait diğer bütün şiirler II. Selîm'in *Dîvânçe*'sinde bulunurken bunun yer alması şüpheyi daha da artırmaktadır. Netice olarak, yukarıdaki verilere binaen ve diğer mecmuada şiir başlığında açıkça belirtilmesinden hareketle bu şiirin büyük ihtimalle Yavuz'a ait olduğunu düşünüyoruz.

^{xxvii} Kaynak olarak kullandığımız mecmuanın 3a sayfasında II. Selîm'in *Dîvânçe*'sinde de bulunan "-em var" redifli şiir vardır ve ondaki başlık da "*Selîmî*"dir. Bu durum şiirin II. Selîm'e ait olması ihtimalini akla getirir de;

Devr-i 'Osmân'a nazîrûn gelmedi gelmez dağı
Bendeñ oldu cümle 'alem MıŖr'a sultân ol yürü

beytindeki söyleyiş, bu ihtimali zayıflatmaktadır. Zira bu hüsn-i matla bir güzele söylenmiş olmakla birlikte beyitte “Mısır fatihi” olan bir hükümdarı fahiye edası sezilmektedir. Yani şair, bir yandan sevgilisine “*Osmanlı ülkesine bir benzerin gelmedi ve gelmez de. Bütün dünya senin kulun kölen oldu. Artık yürü Mısır'a sultan ol!*” derken zımmen de Mısır fatihi olarak övünüyor gibidir. Yani bu sözlerin muhatabı esasen yine kendisidir. II. Selim'in bu tavırda bir beyit söylemesi, hele hele “devr-i Osman”dan bahsederek böyle bir ifade kullanması çok anlamlı olmasa gerektir. II. Selim'in *Divânçe*'sinde de yer almayan bu şiiri Yavuz Selim'e ait olma ihtimali yüksek olanlar arasına kaydetmek gerektiğini düşünüyoruz.

^{xxviii} İki mecmuada tespit ettiğimiz bu şiirin II. Selim'e de ait olma ihtimali de varid olmakla beraber biz bu ihtimali zayıf görüyoruz. Gerek Selim'in diğer şiirlerinde de rahatça hissedilen Hakk'a teslimiyet ve kavi mümin havası gerekse söyleyiş tarzı ve gerekse II. Selim'in *Divânçe*'sinde bulunmayışı, şiirin Yavuz'a ait olması ihtimalini daha güçlü kılmaktadır.

^{xxix} Bu müseddesin hangi Selim'i'ye ait olduğunu tespit etmek mümkün olmadığı için şüpheliler arasında değerlendirdik.

^{xxx} Tespit ettiğimiz mecmuada sadece ilk bendi bulunan bu muhammesin her iki Sultan Selim'e de ait olması da mümkün ve muhtemeldir.

^{xxxi} Bu müstezadın, 16. yüzyıl şairlerini ihtiva eden bir mecmuada yer alması ve bu dönemde Selimî mahlaslı başka şair bilinmemesi hasebiyle şiir iki sultan şairden birine ait olmalıdır. Şairin *Divânçe*'sinde bulunmama ile birlikte bu şiirin II. Selim'e ait olması da muhtemeldir.

^{xxxii} Latîfi'nin bu şiirin de başka bir şaire (Sürûrî-i Acem) ait olduğunu iddia etmesine yine Ali Emîri karşı çıkarak Mahremî'nin (ö. 1535) bu şiire yazdığı tahmisi delil gösterir ve tahminin son bendini nakleder (Ali Emîri 1325: 65-96; 1330: 189). Emîri'nin bahsettiği tahminin birer örneği de Süleymaniye Kütüphanesi Halet Ef. Mülhakı Nu. 245, Millî Kütüphane, 06 HK 436 ve Konya Bölge Yazmalar Kütüphanesi'ndeki bir şiir mecmuasında (bk. Boysak 2007) bulunmaktadır. Bu şiirin *Sürûrî Divân*'nın bulunmasına rağmen, Yavuz'a aidiyetinde ısrar eden Ali Emîri bu durumun pek çok örneği olduğunu bazı müşahhas delillerle gösterir ve divanda bulunmasının şiirin Sürûrî'ye ait olduğuna delil sayılamayacağını ifade eder. Gerçekten de bu tahminin mevcudiyeti çok önemlidir. Mahremî gibi *Selîm-nâme* (*Şeh-nâme*) kaleme almış birinin, şiiri Yavuz'a ait olduğunu bilmeden tahmin etmesini uzak bir ihtimal olarak değerlendiriyoruz. Biz bu şiire bir de Keşfi'nin tahminini tespit ettik (bk. şiirin kaynakları) ki bu büyük ihtimalle Yavuz'un Mısır ve İran seferlerinin anlatıldığı *Selîm-nâme*'nin sahibi Keşfi (ö. 1524/25) (bk. Kaplan 2004) olmalıdır. Bu da şiirin Yavuz Selim'e ait olması ihtimalini güçlendiren bir başka husustur. Ali Emîri, Latîfi'nin bu şiirin Sürûrî'ye ait olduğu iddiasını “üslûp” meselesi üzerinden de çürütmeye çalışarak “*Sultan Selîm Türki eş'âr söylemedi, diyor. Elinde bir mişkâs-ı tatbîk olmadığı hâlde Türkçedeki tarz-ı kelâmını ne suretle anlıyor?*” sorusunu soruyor (1325: 95). Ancak hakikat şudur ki, Latîfi'nin burada “tarz u revîş-i kelâm” kıtası Yavuz'la değil Sürûrî ile ilgilidir. Yani Latîfi, şiirin Sürûrî'nin tarzına mutabık olduğunu söylemektedir: “*Bu gazeli ki Sultân Selîm'e isnâd olunur. Bunuñ eş'ârındanur. Divânında bulunduğundan gayri tarz u revîşi dağı bu huşûşa şâhid-i şâfi ve beyyine-*

i vâfidür.” (Canım 2000: 300). Mezkûr şiir, bazı şiir mecmualarında da Sürûri’ye ait görünmektedir. Meselâ Edirneli Nazmî’nin *Mecma’u’n-nezâ’ir*’inde bu şiirin başlığı “Sürûri-i ‘Acem”dir ve makta beytindeki mahlas da Sürûri’dir (Köksal 2001: 2/685). Pervâne Bey ise bu karmaşaya dikkat çekerek şiirin başlığında şu ibareyi kullanıyor: “*Ne’-i âhar der-baḥr-i mezbûr Sultân Selîm Han fermâyed tâbe şerâhu bâzîlar Acem Sürûri-nüñdür dirler.*” (Gıynaş 2014 I/527)” Buradan Pervâne Bey’in, bazılarının Acem Sürûri’ye isnat etmelerine rağmen kendisinin Yavuz’a ait olduğu kanaatinde olduğu Şiirle ilgili bir başka karışıklık da İBB Atatürk Kitaplığı K.0352 numaralı şiir mecmuasında (vr. 32a) aynı şiirin Muhîti’ye ait görünmesidir. Bu mecmua derleyicisine göre Mahremî, Muhîti’nin gazelini tahmis etmiştir. Biz yine de, gerek Nazmî’nin Sürûri’ye ait göstermesi, gerek *Sürûri Dîvânı*’nda da bu şiirin -bazı küçük farklılıklarla da olsa- mevcut olması (bk. Şaripbekova 2001: 222) gerekse Latîfi’nin tespitlerine nazaran gazeli “şüpheliler” arasında değerlendirmeyi uygun görüyoruz.

xxxiii Bu şiirden hemen önce Yavuz Selîm’e aidiyeti kesin olan ve yukarıda birinci sıradaki gazel olarak kaydettiğimiz “-um benüm” redifli şiirin hemen arkasından ve onun gibi “Selîmî” başlığı altında verilmesi ve şiirin *II. Selîm Dîvânçesi*’nde bulunmayışı Yavuz’a aidiyeti ihtimalini güçlendirmektedir. Subaşı ise bir önceki gazelin başlığında “*Sultân Selîm Han -aleyhi’r-raḥmeti ve’r-Rıḫvân-*” başlığı varken bundaki başlığın sadece “*Selîmî*” olması ve aynı mecmuada bu şiire Bâkî tarafından yazılan bir nazirenin mevcudiyeti dolayısıyla şiirin *II. Selîm*’e ait olması ihtimali bulunduğunu belirterek şiiri “Yavuz’a ait olması şüpheli görülen şiirler” arasında değerlendirir. Biz de bu şiirin “şüpheliler” arasında yer alması gerektiğini düşünüyoruz.

xxxiv Bu şiir, Yavuz’a ait olabileceği gibi *II. Selîm*’in de olabilir. Emin olamadığımız için bu bölüğe dâhil ettik.

xxxv *II. Selîm*’in *Dîvânçe*’sinde bulunmayan bu kıt’anın, her iki Selîm’e de ait olması mümkündür.

xxxvi Bu şiirin ilk beyti *II. Selîm Dîvânçesi*’nde mevcuttur (Kesik 2012: 72). Bununla birlikte, Subaşı’nın şiiri tespit ettiği mecmuadaki kayda göre bu şiir İbni Kemâl’in “*Ḳût idinmişdür bizi nûr-ı ecel erzen gibi / Kim taşır bir zemîne dâne-i ḥürmen gibi*” beytine cevap olarak söylemiştir ve hatta bu beyte bir de Ebussuûd Efendi’nin cevabı vardır. Eğer kıt’anın ilk bendi *II. Selîm Dîvânçesi*’nde bir matla’ hâlinde bulunmasaydı elbette bu gerekçe ile bu şiir için de Yavuz Sultân Selîm’indir hükmü verilebilirdi. Bu çelişkili durum dolayısıyla Subaşı’nın Yavuz’un şiirleri arasında gösterdiği bu kıt’ayı biz “şüpheli”görmekteyiz.

xxxvii Ayırt edici bir özellik göremediğimiz bu müfredin her iki Selîm’e de ait olması mümkündür.

xxxviii Ayırt edici bir özellik göremediğimiz bu müfredin her iki Selîm’e de ait olması mümkündür.

xxxix Ayırt edici bir özellik göremediğimiz bu müfredin her iki Selîm’e de ait olması mümkündür.

xl Bu matlaı tespit ettiğimiz mecmuada bu şiirin üstünde yer alan “*Su’âl-i Şâh İsmâ’il*” başlığı altındaki;

Şâh-ı merdân devletinde geydigim nârencîdür

Nâra qarşu ṭuramazam zîrâ beni nâr incidür

beytine cevaben yazılmıştır. Ancak kimi mecmualarda (msl. *Mecmua-i Eş'âr*, İBB Atatürk Ktp. K 007, 27a) bu şiir, Şah Tahmasb'ın -Burada Şah İsmail'e ait gösterilen- aynı beytine cevap olarak Sultan Süleymân tarafından söylenen bir gazel olarak yer almaktadır ve bu matla o gazelin matladır. Yine bir başka mecmuada da Kanunî'nin cevabı olarak takdim edilen gazel bir makale konusu (Kesik 2010) da yapılmıştır. Bizim kanaatimiz şiirin Yavuz'a ait olduğu yönünde ise de her ikisinin olması da mümkündür.

- ^{xli} Ayırt edici bir özellik göremediğimiz bu müfredin her iki Selîm'e de ait olması mümkündür.
- ^{xlii} Ayırt edici bir özellik göremediğimiz bu müfredin her iki Selîm'e de ait olması mümkündür.
- ^{xliii} Şiirin yer aldığı mecmuada II. Selîm'in birkaç şiiri bulunmasına rağmen bu şiirde belirleyici bir özellik veya başlık bulunmadığından bu öbek içinde değerlendirdik.
- ^{xliv} Ayırt edici bir özellik göremediğimiz bu matlân her iki Selîm'e de ait olması mümkündür.
- ^{xlv} *Atâ Tarihi*'nde Yavuz Sultan Selîm'e ait görünen bu müfred, basılı ilk şair padişahlar antolojisi *Kelâmu'l-mülûk Mülûku'l-keâm* sahibine göre de Yavuz'undur. M. Hüsrev Su-başı, Fâik Reşâd'ın *Târîh-i Edebiyât-ı Osmâniye*'sinde de bu şiirin Yavuz Selîm adına görüldüğünü tespit eder (bk. şiirin kaynakları). Ancak son dönemde yazılan kimi kaynaklarda (msl. Bilmen 1942: 15; Reşit 1958: 52; Yücebaş 1960; İsen-Bilkan 1997: 158) II. Selîm'e ait gösterilmektedir. *Yazma II. Selîm Dîvânçesi*'nde bu şiir bulunmamasına rağmen Kesik bu beyti de Reşit ve İsen-Bilkan'ın kitapları delaletiyle kitabına dâhil eder. Ancak bizim bir berceste beyit gibi dillerde söylenegelecek şiir için Yavuz'undur diyebilmemize asıl engel olan şey, Ali Emîrî'nin bu meşhur beyitten hiç bahsetmemesidir. *Târîh-i Atâ*'yı gördüğünü, ondan bu hususta da yararlandığını bildiğimiz Ali Emîrî'nin bu kadar şiddetli taraf olduğu bir konuda belki de Selîm adına kayıtlı manzumelerin en nefisi olan bu beyitle ilgili bir yorum yapmaması dikkat çekicidir. Gerek kaynakların farklı kayıtları gerekse de Ali Emîrî'nin sükûtu bu beyti de şüpheli şiirler arasında düşünmemize sebep olmuştur.
- ^{xlvi} Şiirin bulunduğu mecmuada İkinci Selîm'in şiirlerine "Selîm-i Sâni" başlığı konulmuş iken bu matlada sadece "*Sultân Selîm*" başlığı konması, bu şiirin Yavuz'a ait olması ihtimalini artırıyorsa da bunu da şüpheli şiirler arasına aldık.
- ^{xlvii} Yukarıdaki beyitle aynı mecmuada yer alan bu beytin başlığındaki "muradını almış Sultân Selîm" belki II. Selîm'dir.
- ^{xlviii} Ayırt edici bir özellik göremediğimiz bu matlân her iki Selîm'e de ait olması mümkündür.